

Handwritten signature

Doporučuje-li se ☉ ☉ ☉

reforma norem práva občanského
_____ v příčině _____
ručení za škodu nezaviněnou ?

Napsal

Handwritten signature: V obzvláštní úloze Dr. Pavlíček

Dr. ANTONÍN PAVLÍČEK,

advokát, řádný člen České Akademie.

ZVLÁŠTNÍ OTISK Z PUBLIKACÍ PRVNÍHO VĚDECKÉHO
SJEZDU ČESKÝCH PRÁVNÍKŮ V PRAZE ROKU 1904.

V PRAZE.

NÁKLADEM VLASTNÍM.

1904.

čís. 854.
[Handwritten signature]

Doporučuje-li se ☉ ☉ ☉

reforma norem práva občanského
_____ v příčině _____
ručení za škodu nezaviněnou ?

Napsal

A
J. 48.

Dr. ANTONÍN PAVLÍČEK,

advokát, řádný člen České Akademie.

ZVLÁŠTNÍ OTISK Z PUBLIKACÍ PRVNÍHO VĚDECKÉHO
SJEZDU ČESKÝCH PRÁVNÍKŮ V PRAZE ROKU 1904.

ODKAZ
PROF. ALB. BRÁFA
UNIVERSITĚ MASARYKOVĚ.

V PRAZE.
NÁKLADEM VLASTNÍM.

1904.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRÁVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
Č. inv.: 033/31

PL. TIT. PÁNU

PROF. DR. ANTONÍNU RYTÍŘI RANDOVI

K 70LETÝM NAROZENINÁM

V OBZVLÁŠTNÍ ÚCTĚ VĚNUJE

SPISOVATEL.

Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, knihtiskaře České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. — Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl papírnický G. Wiesner, Duffek a spol. v Praze.

Doporučuje-li se reforma norem práva občanského v příčině ručení za škodu nezaviněnou?

Píše dr. *Antonín Pavlíček*, advokát, řádný člen České Akademie.

»Placuit, in omnibus rebus praecipuum esse
justitiae aequitatisque, quam stricti juris rati-
onem.«

(Const. 8. Cod. de jud. 3. 1.)

Pocit nedostatečnosti musí opanovati spisovatele, jenž pokouší se o to, rozřešiti otázku »o reformě práva o náhradě škody«. Vždyť velmistři práva občanského, hvězdy to první velikosti, pokusili se již o to, aby podali návrhy k opravě látky tak neobyčejně nesnadné a veledůležité. Tak zejména Unger, Randa, Pfaff, Steinbach a j. v.¹⁾

¹⁾ Literatura: Srovnej hlavně: Gutachten über die Revision des 30. Hauptstk. des bürgl. Gesb. ad I. *Pfaffa*, II. *Randy*, III. *Strohala* (1880), *Randa*: Haftung der Eisenbahnunternehmungen (1869), *týž*: O závazcích k náhradě škody 6. vyd. 1899, *týž*: Eigenthums-Recht (1893, 2. vyd.) hl. str. 115 a násl., *Pfaff* v Grünh. čas. VIII. str. 613 a násl., *Unger* v Grünh. čas. VIII. str. 509 a násl., *týž*: Handeln auf eigene Gefahr (v Jahrb. für Dogm. 30. sv. [1891], též jako zvláštní otisk *Fena* [1893], II. vyd.) a *týž*: Handeln auf fremde Gefahr (Jahrb. für Dogmatik 33. sv. č. 7.), zvláštní otisk *Fena* 1894, *Steinbach* v Jur. Bl. č. 21—33 ex 1888 — též jako zvláštní otisk: »Die Grundsätze des heutigen Rechts über den Ersatz von Vermögensschäden, Vídeň 1888, *Mataja*: Das Recht des Schadenersatzes vom Standpunkte der National-Ökonomie v Lipsku (1888); *Krainz-Pfaff*: System des ö. Privatrechtes, I. § 138, II. § 338, II. §§ 391—408; *Hasenöhr*: Das österr. Obligationenrecht, I. § 19, II. § 70; *Krasnopolski* v Mnichovské Krit. Vierteljahrsschrift, 22. sv. str. 506 a násl.; *Burckhard*: System des österr. Privatrechtes (1884), str. 249—271; *Stubenrauch*: Komentár obč. zák. (8. vyd. 1903) II. k §§ 1010, 1161 hlavně str. 626 a násl. k §§ 1293 a násl., kde též na str. 626 v poznámce 1. hojná literatura; *Zeiller*: Kommentar zum bürgl. Gesb. III. sv. 2. odst. k §§ 1293 a násl.; *Unger*: System, §§ 101, 102, str. 233 a násl.; *Schuster-Bonnot*: Grundriss des Obligation-Rechtes v Lipsku (1899); *Schreiber*: Arbeitsvertrag nach heutigem ö. Pr.-R. Gerichts-Ztg. Nro. 4—13 ex 1889, též jako zvláštní otisk; *Schiffner*: Lehrbuch des österr.

Obecně zajisté uznáno, že nauka o náhradě škody jest jedna z nejnepohodnějších na širém poli práva občanského, že sama o sobě jest nanejvýš důležitá a nabývá v moderním životě právním závažnosti stále vzrůstající. Neboť zasahá zajisté právo na odškodnění do veškerých téměř částí práva soukromého.²⁾

Změněné pak poměry a názory doby moderní mají v zápětí též změnu v zásadách právních a tedy zajisté též změnu v zásadách v příčině práva na náhradu škody.

Že tedy již z důvodu tohoto jest reforma práva našeho občanského v četných bodech a zejména i v této části velezákladoucí, tak aby ustanovení o náhradě škody byla přizpůsobena nutným požadavkům doby moderní, jest na bíledni. Uznáno zajisté taktéž obecně, že ustanovení našeho, jinak tak výtečného občanského zákonníka právě v této veledůležité části jsou sama o sobě nedostižná, zejména však vůči změněným poměrům moderního života v ohledu hospodářském i sociálním též již neuspokojující, ano nespravedlivá.^{2a)}

Civilrechtes, § 133; *Lukáš*: Škoda z dělného úrazu v Právniku z r. 1895 str. 689 a násl.; *Ihering*: Vermischte Schriften (1879), str. 154 a násl.; *Das Schuldmoment im röm. Pr.-R.*; *Windscheid*: Pand. (3. Aufl. 1870) I. § 101, II. § 326 a j.; *Puchta*: Pand. (4. Aufl. 1848), § 261; *Brinz*: Pand., I. §§ 117, 118, též §§ 35, 64—66; § 142; §§ 366—371; *Förster*: Theorie und Praxis des heutigen gemeinen preuss. Privatr. (3. Aufl. 1873), I. §§ 89, 90, II. §§ 151 a násl.; *Dernburg*: Das bürgl. Recht des deutschen Reiches und Preussens, II. díl, 1. a 2. odděl. (1899 a 1901), §§ 25 a násl., 382 a násl.; *Cosack*: Lehrbuch d. deutsch. bürgl. Rechtes (4. Aufl. 1903), §§ 71, 72, 77—79 a §§ 163—166; *Planck*: Bürgerl. Gesetz nebst E.-Ges., hl. k §§ 278, str. 54 a násl., k § 823 a násl., str. 594 a násl.; *Achilles*: Bürgerl. Ges. (3. vyd. 1901), str. 114, 232, 285 a násl.; *Zachariae-Puchelt*: Handbuch des franz. Civilrechtes, 6. vyd. 1895 (II. díl, §§ 443—448, str. 695—709; *Thibaut*: Lehrbuch des franz. Civilrechtes § 63, str. 82 a 83. Mimo to četné jiné spisy a pojednání sem zasahující, jako: *Menger*: Das bürgl. Recht und die besitzlosen Klassen (1890); *Kutschker*: Die Lehre vom Schadenersatze (1851) a j. v. Srovn. též literaturu u *Randy* (»Závazky« v úvodu), u *Stubenrauch* (kom., 8. vyd. k § 1293) a j. v. *Zákony a osnovy* pak hlavně mimo náš obč. zák. (§§ 1293 a násl., §§ 264, 1010, 1161, 26, 337, 343, 364 a j. v.), *a. L. R.*, hl. I. 6, §§ 101—138, hl. § 10 a násl., úvod § 88—98; I. 7, § 26; I. 8, 37, I. 11, 928—930, I. 13, 36 a j. v.; *Obč. zák. saský* k § 116 a násl. § 351, § 687, 688, 713, 773—781, 787, 1483 a násl. až 1513; *Code civil*, hl. čl. 1382—1386; též 552, 671, 1797 a j.; *Codice civ. del Regno d'Italia*, hl. čl. 1151—1157, 574 a j.; *Spolkový zákon švýcarský o právu obligacním*, hl. čl. 54—69 a čl. 110—125, hl. čl. 115 a j. v.; *Nový občanský zákon pro Něm.* říši od 1. ledna 1900, čl. 823—853, čl. 278, 664, 906—8 a j. v.; *Nová osnova obč. zákona pro říši Ruskou* (vydaná od Mikuláše ze Seilerů, Riga 1900) §§ 1065—1106.

²⁾ Srovn. již *Zeiller*: Komentář (III. 2) k § 1293, *Unger*: Handeln auf eigene Gefahr (jež budeme uváděti pod známkou I. a spis Auf fremde Gefahr II.) str. 1 a násl.; *Steinbach* v Jur. Blätter, pozn. 1) str. 37, *Randa*: Závazky. Proslav k 6. vyd. str. 11 a násl. *Pfaff*: Dobrozdání, str. 1 a násl. a j. v.

^{2a)} Tak dí *Unger* v nejnovějším pojednání: Haftung des Staates für Verzugs- und Vergütungszinsen (otisk z *Grünhutova* čas. Videň 1903), str. 10:

Avšak pojednání o úplné a podrobné reformě práva na náhradu škody vyžadovalo by, jakož i jiní již též podotkli (*Pfaff*, *Strohal*, v »dobrozdání« a j. v.) a jak již z toho, co jsme svrchu uvedli, zřejmo, objemného spisu. Postačí pro toho, kdož by o tom pochyboval, poohlédnouti se po nynější o tom literatuře [srovnej nejhlavnější spisy v pozn. 1)] a zejména přihlednouti v naší české literatuře ke spisu *Randově* »O závazcích k náhradě škody«, a uvážiti pokusy v zákonodárství moderním (zejména zákon švýcarský, osnovu ruskou hlavně ale nový obč. zák. něm., kde zásady I. osnovy v II. osnově úplně byly změněny a tyto opět v zákoně samém z velké části jinými nahrazeny srovn. dále), aby seznal, jak nesnadná, spleťtá jest látka tato tak důležitá.

K takovému obsáhlému spisu však naprosto nestačí chvíle nám poskytnutá, a není spis takový též dle otázky nám dané, dle účelu a určení tohoto pojednání na místě. Proto musíme se obmeziti toliko na stručné vyličení zásad, na kterých se závazek k náhradě škody zakládá, zejména pak poukázati k nejnovějším názorům v příčině zásad neb základů závazku na odškodnění — přihlednouti pak dle otázky nám dané k nejvýtečnějším alespoň případům ručení za škodu nezaviněnou a učiniti v příčině té návrhy de lege ferenda.

I.

Pravidlem byl, jak obecně známo, dle práva římského k náhradě škody způsobené zavázán pouze ten, kdo tutéž byl zavinil. Zásadu zavinění, v právu římském panující, trefně charakterisuje známý výrok duchaplného *Iheringa*: »Ohne Schuld keine Verbindlichkeit für die That, das heisst: keine Verpflichtung zum Schadenersatze.«

»Nicht der Schade verpflichtet zum Ersatze, sondern die Schuld« (str. 154 a násl. srvn. pozn. 1).

Ovšem poskytovalo již právo římské³⁾ výjimečně též nárok na náhradu škody i v jistých případech, kde vlastně přímého zavinění takto zavázaným dokázati lze nebylo: tak zejména

»Das moderne soziale und wirtschaftliche Leben hat eine grosse Anzahl neuer Rechtsverhältnisse hervorgebracht, für die im J. 1811 eine gesetzliche Vorsorge nicht getroffen werden konnte.«

³⁾ Právo římské ovšem připouštělo jen, jak známo, zvláštních žalob, rozdílných dle zvláštností deliktu, poskytovaných opět zvláštními též ustanoveními; žaloby ty měly pravidlem povahu dvojí, hlavně povahu žalob trestních, a obyčejně zároveň též ráz žaloby soukromoprávné na náhradu škody. To ovšem změnilo se zejména tím, že římská soustava soukromých trestů vymizela — tak jako vůbec obligace římské z deliktů a kvasideliktů mají v právu novém tvářnost docela jinou (ač tu a tam název podržely, tak zejména v právu franc.).

proti hostinským i plavcům,⁴⁾ jakož i proti vlastníku budovy a pod. věci (»opus«) následkem sboření a j. v.⁵⁾

Prve jmenovaní ručí za věci, které v živnosti své od cestujících sami neb svými zřízenci k uschování přijali.

V druhém případě může vlastník pozemku, když se obává, že by sousední stavení neb jiná věc (opus) sbořením hrozila, žádati, aby vlastník věci jej ohrožující zřídil jistotu (»stipulací«), že pro případ nastalého sboření a pod. škodu mu nahradí. Nastala-li škoda pak skutečně, může poškozený z jistoty mu takto dané náhradu vyhledávati bez rozdílu, stala-li se škoda vinou sousedovou čili bez zavinění.⁶⁾

Zásada zavinění stala se pak v klassickém právu římském pravidlem obecným pro nárok na náhradu škody; případy, kde zavinění nebylo za rozhodné považováno, zůstaly ojedinelé a byly toliko výjimečnými od zásady obecně platné. Srovnej zejména též *Windscheid* §§ 257, 326 a j. v. A zásada zmíněná přešla pak ještě u vyšší míře do práva obecného, z něhož byla přijata do všech obč. zákonů moderních.

Tak a L. R. I. 6 § 10 a násl.; rak. obč. z. § 1295, saský zák. §§ 116, 1483, švýc. zák. oblig. čl. 50, franc. Code Civil čl. 1082, Codice Civile del Regna d'Italia čl. 1151,⁷⁾ čl. 823 něm. obč. zák. a čl. 1065 nové ruské osnovy.

⁴⁾ Dig. IV. 9: »Caupones, stabularii ut recepta restituant« a Dig. XLVII. 5: »actio facti adversus nautas, caupones, stabularios«. *Puchta*: Pand., § 372; *Windscheid*: Pand., II. 384, 454; *Brinz*: Pand., § 142, str. 612 a j. v.

⁵⁾ Dig. XXXIX. 2: »De damno infecto...« *Puchta* § 395 *Windscheid* II. § 458, *Brinz* §§ 64—66, str. 226, 227, 234 a j. v.

⁶⁾ Avšak názory práva starořímského byly rozdílné od názorů doby klassické. V starém právu římském rozhodovalo, že byla škoda způsobena jednáním objektivně bezprávným; v novějším právu však i tu zásada zavinění převládala. Mělo se za to, že hostinský a pod. jest povinen vůči většímu nebezpečí v hostinci obzvláštní péči věnovati volbě zřízenců i jich jednání. Stala-li se škoda, mělo se proto za to, že stala se jeho vinou. A podobně i v druhém případě. Žádostí za jistotu byl vlastník budovy neb jiné věci (»opus«) upozorněn na nebezpečí; stalo-li se pak skutečně sboření, pokládalo se za to, že nebyl, ač upozorněn, dosti opatrný. Srovn. též *Deneburg* II. § 76 a j. v.

⁷⁾ Italský obč. zák. v čl. 1151—1155 podstatně souhlasí se zák. franc. (Code civil čl. 1182—1186); čl. 1156 ital. zák. pouze připomíná ještě, že, je-li tu více škůdců, právi jsou k ruce nerozdílné. Že však franc. zák. zásadu zavinění přijal, vzdor ustanovení — v čl. 1384—86 potvrzuje *Zachariae-Puchelt*: Handb. des franc. Civilrechtes, II. §§ 443—448, str. 695—701 hlavně str. 696, 703 — a *Thibaut*: Lehrbuch des franz. Civilrechtes, § 63, str. 82, 83, kde též praví, že C. civil zavedl jen novotu v čl. 1384. V ustanoveních čl. 1382—3 přihlíží C. civil dle *Zachariae* »k deliktům«, v čl. 1384—6 ku »kvasideliktům«, v čl. těchto není vlastně zavinění zavázaného, nýbrž závazek »ex lege« (*Zachariae* str. 703, pozn. 1). Nároky čl. 1384—6 jsou vlastně jen tedy výjimky od pravidla zavinění, podobně jako v našem obč. zák. (ku př. §§ 1310, 1316—18) nalézáme a dále seznáme. Srovn. o tom ještě též dále obsírněji.

Avšak v době nejnovější mocně zmahá se snaha, »aby se právo občanské vymanilo z této zastaralé (římské) zásady zavinění.«

»Potřeby nové doby vyžadují nutně prý zásady podstatně rozdílné.« Zejména neobyčejný výkvět *průmyslu*, obchodu, zařízení podniků velkolepých, nová dopravní zařízení všeho způsobu vyžadují, aby se větší zřetel bral na poškozeného, než se na základě zásady zavinění »de lege lata« stává.

Slušnosti a spravedlnosti, hospodářské prospěšnosti nevyhovuje naprosto úzkoprsá zásada práva římského o zavinění, nýbrž nutno prý míti za to, že již skutek bezprávný sám o sobě, bez ohledu na zavinění, zakládá nárok na náhradu škody z toho povstalé.

Dlužno se zejména prý vrátiti tedy též k zásadám⁸⁾ staršího německého práva, kde majetek a požitky (*Steinbach* 28) — spojovány byly též s odpovědností za škodu způsobenou dle zásady: »že vše, co jest ve vlastnictví kohos, nemůže bez zodpovědnosti vlastníka druhému ke škodě býti.«

Následkem toho byla stanovena záruka hlavy rodiny za škody členy rodiny, zřízenci i zvířaty způsobené. Vůbec platila v staroněmeckém právu zásada, »že ten, kdo škodu způsobil, musí tutéž hraditi!«⁹⁾

Jestli to zásada škody způsobené (»Veranlassungstheorie«), která má pro obč. právo moderní zavládnouti, a to buď úplně, na místě zásad zavinění — aneb alespoň vedle zásady zavinění. (Srovn. *Dernburg* l. c. str. 60, pozn. 2.)^{9a)}

Opory nalezájí obhájcové zásady této též v právu přirozeném.¹⁰⁾

Tak učitelé práva přirozeného, zejména v době redakce našeho obč. zák. výslovně vykládají: »že máme právo od škůdce požadovati náhradu škody tehdy, když se škoda ta stala jednáním

⁸⁾ Které ostatně již též v právu starořímském známy byly (srovnej »noxae datio«, »actiones noxales« a j. v.).

⁹⁾ Srovn. *Dernburg* II., str. 60, pozn. 2 a *Unger* str. 131, pozn. 11. Dle *Koldína* (Práva městská král. Českého a markrabství Moravského od Josefa Jirečka I. vyd. 1876) dlužno jen zaviněnou škodu nahraditi. Sr. H. XII., odst. 2 pak i R. XV. (de lege Aquilia) a j. Zřejmo, že práva městská přijala v příčině náhrady škody zásady práva římského.

^{9a)} Čtème pak též u *Ungra* I. 131: So stehern Haftung ohne Schuld und aus Schuld zu einander im Verhältniss von Ausnahme und Regel. Das geäusserte Verlangen die Pflicht zur Entschädigung auf das rein äusserliche Moment der Verursachung oder Veranlassung zu knüpfen, hat keine Berechtigung und keine Aussicht auf Erfolg.«

¹⁰⁾ *Steinbach* str. 60, též 25 a násl. str. 39 a j. v.

nevolným. Neb nárok tento zakládá se na právu, abychom vlastnictví a práv svých uhájili a zachovali.¹¹⁾

A stopy toho nalézáme též v obč. zákonech z doby té (tak ustanovení §§ 1310 rak. obč. z. (k tomu poznámku Zeillera II. 2 str. 730, »že se tu zákon od přímé zásady zavinení vzhledem k »slušnosti« odchýlí») §§ 1316—18 a j. v. a též v redakčních protokolech o našem obč. zák. (srvn. Pfaff: Gutachten, str. 4 a násl.), zejména ovšem v zákonu francouzském (Code civil čl. 1384—6) a souhlasně v zák. italském (Codice civile) 1153 až 1155^{11a)}

Proto prý není více zásada zavinení (Verschuldungsprincip) právním základem a zdrojem nároku na odškodnění, nýbrž všeobecná zásada škody způsobené (Veranlassungsprincip) — jakož změněné poměry života moderního, hlavně poměry národohospodářské a sociální nutně vyžadují.¹²⁾

Poukazováno zejména k tomu, že slušnost a spravedlnost vyžaduje, aby majetek a požitky spojeny byly též s odpovědností takto rozšířenou tak, aby ten, kdož z věci neb z osoby prospěch má, též práv byl z veškeré škody, věcí tou neb jednáním osoby té způsobené, jakož prý již *Ulpian* in l. 149 Dig. de reg. jur. (50, 17) učí¹³⁾ a jakož čl. 1384 Code civil (a čl. 1153 ital. zák.) ve 1. odst. prý trefně nařizuje.

Z jiné strany poukazováno též k tomu (tak zejména *Kutschker* na j. m. hl. str. 60 a násl.), že jest vedle zavinení též obohacení na ujmu jiného zdrojem a právním důvodem k náhradě škody. (Srovn. svrchu l. 149 D. de reg. jur.).

Že však všeobecné výroky pramenů práva římského jako: »*jure naturae aequum est, neminem alterius detrimento et injuria fieri locupletiores*«¹⁴⁾ nemohou býti vůbec právním důvodem ná-

¹¹⁾ Srvn. *Zeiller* k č. 1306 (III. 2 str. 730), který poukazuje tu k svému spisu »*Natürliches Privatrecht*« a ke spisu dra *Schömann*a. K tomu *Pfaff*: Gutachten, str. 4 a násl., též *Steinbach* a j. v.

^{11a)} *Pfaff* snaží se z protokollů redakčních o rak. zák. obč. ve svém dobrozdání dokázati širší závazek ručení za škody způsobené dle práva rakouského de lege lata (zejména k §§ 1305, 1315 obč. zák.), dokládaje (na str. 8) že stanovisko redaktorů obč. z. též již bylo, že spravedlnost nevyžaduje všude, aby nárok na náhradu škody zakládal se vždy na zavinení, nýbrž že dle poměrů již postačí, že kdosi byl příčinou škody způsobené. (Proti přečtenování protokollů těch vyslovil se hlavně *Randa* [Závazky str. 48] a *Unger* I. hl. str. 55. — (Srvn. dále o tom.)

¹²⁾ Srovn. hlavně *Dernburg*, II., l. cit. a na str. 60 v pozn. 2. uvedené obháje i odpůrce nauky té. V příčině *Ungera* srovn. pozn. 9^a.

¹³⁾ »*Ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum praestare debet.*«

¹⁴⁾ *Pomponius* v l. 206 D. de reg. jur. (50, 17); podobně l. 6 § 2 D. de jur. dot. (23, 3) l. 17 § 4 D. de instit. act. (14, 3) a j. v., srovn. mé Žaloby z obohacení (v Praze 1873, spis cenou Jednoty Právn. početný), pak můj spis: Zur Lehre von den Klagen aus ungerechtfertigter Bereicherung (ve Vídni 1878), § 1, str. 1 a násl., str. 13, 14. a j.

roku na vydání vyzískaného, jest obecně uznáno. (Srovn. mé spisy v pozn. 14.)

Toliko obohacení se na ujmu jiného, jež se podle zákona jeví býti bezdůvodným, zakládá nárok na vydání takto vyzískaného obohacení. Nárok pak na náhradu škody zakládá se na bezprávném jednání a na zavinení škůdce, a pouze vyjíměčně, z důvodů hlavně slušnosti a spravedlnosti na místo zavinení na výslovném ustanovení zákona.

Avšak v našich případech nelze pravidlem ani tvrditi, že by tu bylo vůbec obohacení, t. j. rozmnožení majetku osoby jedné na ujmu osoby druhé, neb tím, že někdo z jednání mého byl škodu utrpěl, nejsem ještě obohacen, není proto můj majetek na jeho ujmu rozšířen.

A jakož jen pro bezdůvodné obohacení byla — *ex naturaliaequitate* — v tuším boji přirozené slušnosti a spravedlnosti (této »*ratio justitiae ac veri, aequi et boni*«, Cic. orat. part. c. 37) proti krutým zásadám práva přísného (»*juris stricti, simplicis et asperis*«) poskytnuta konečně žaloba na vrácení toho, čím by se kdo bezdůvodně na ujmu jiného obohatil,¹⁵⁾ tak i následkem změněných poměrů nové doby z »důvodů hlavně slušnosti a spravedlnosti« poskytován vyjíměčně proti pravidlu, že jen zavinenou škodu dlužno nahraditi, nárok na náhradu škody též v případech, kde není lze škůdci zavinení přičítati.^{15a)}

Nauka o principu škody způsobené (Veranlassungsprincip) proti zásadě zavinení čelící, nabyta nejnověji. byvši hájena a odůvodněna veškerým důmyslem čelných spisovatelů práva občanského (srovn. *Dernburg*, loco cit.) povahy velevážné, takže dle protokollů redakčních nového něm. obč. zák. ohrožovala i částečně zásady, na nichž měla ustanovení o náhradě škody v zákoně tom spočívat.¹⁶⁾

Hlavní oporou jest obhájcům zásady té ustanovení práva franc. v čl. 1884 C. civ. — avšak, jakož svrchu již podotknuto (srovn. též pozn. 7) přijal C. civil v čl. 1382 taktéž zásadu

¹⁵⁾ »*Haec conditio ex aequo bene introducta: quod alterius apud alterum sine causa deprehenditur, revocare consuevit*« *Papinian* in l. 66 D. de cond. ind. (12, 6) a j. v. Srovn. mé Žaloby z obohacení české i něm. hl. str. 13, 14.

^{15a)} Jak ještě též dále uvádíme, není v zákoně (zejména i v našem zák.) objem nároku na náhradu škody nezavinené stejnoměrně pro všechny případy ustaven, ano zákon obmezuje též nárok v případech některých, kde se zasáhnutí do práv jiného stalo bez zavinení, na pouhé obohacení, takže, není-li žalovaný obohacen (srovn. svrchu) není tu též nárok vůbec. Tak dle zák. o právu autorském §§ 61, 62 (zák. z 26. prosince r. 1895 č. 197) a dle § 108 zák. o patentech z 11. ledna 1897 č. 30 ř. z.

¹⁶⁾ Tak v kritice k I. osnově ponavrhováno, aby se na místo zásady zavinení přijala zásada škody způsobené. Srovn. o tom dále podrobněji.

zavinění, v čl. 1884, 5, 6 jsou pak podobně jako v obč. zák. (čl. 1310, 1316—18) a i v jiných zákonech obč., jakož seznáme, toliko obsaženy výjimky. Srovn. *Zachariae-Puchelt a Thibaut*, l. c.

Avšak proti tomu poukazuje právem k tomu, že tak všeobecně platná zásada »škody způsobené« by naprosto netlumčila názory lidové o závazku k náhradě škody, že by se nesrovnávala se zásadami slušnosti a spravedlnosti, na kterých dle nauky učitelů práva přirozeného, právě má nárok na náhradu škody spočívat. Ano lze opakem tvrditi, že přiči se zásada ta, kdyby měla býti pravidlem pro nárok na odškodnění, citu právnímu.

Kam bychom dospěli, kdyby již pouhé způsobení škody (Schadenveranlassung) mělo býti zdrojem a právním důvodem závazku tak přísného a dalekosáhlého?

Jakou nejistotu právní měla by zásada tato v zápětí!

Vždyť (jak zejména *Dernburg* l. c. podotýká) i nejnevinnější jednání člověka i nejbezpečnějšího vede zhusta následkem nahodilých, nepředvídaných, zvláštních okolností k způsobení škody nedozírné. (Srovn. též *Planck* j. m. str. 600 a *Dernburg* l. cit.)

Nelze ovšem neuznati, že změněné poměry doby novější, zmohutnělý ruch obchodní i společenský, velkolepé závody průmyslu a komunikace a j. v. vyžadují nutně, aby se k nim bral též zřetel pečlivý při stanovení závazku k náhradě škod z toho povstalých.

Proto ovšem nutno, aby zákonodárství těmto potřebám nové doby vyhovovalo — buďsi doplněním a změnami ustanovení obč. zákonů, pokud se nařízení taková tam hodí, buďsi zvláštními zákony, hlavně též zákony povahy veřejnoprávné — jakož i buď zařízením přímým neb alespoň podporováním ústavů pojišťovacích. (Srovn. *Mataja* hl. str. 85 a násl., *Steinbach* str. 67, 69 a násl. K tomu *Randa*, *Závazky* str. 12, 13.)

Rozřešení otázky tak nesnadné, do veškerých téměř částí zákona zasahující a pro život praktický tak důležité jest zajisté již též proto se stanoviska jednotného nesnadné a nezbyde, aby požadavkům slušnosti a spravedlnosti, jakož i změněným a měnícím se poměrům a názorům doby bylo zadost učiněno, než aby se vedle zásady obecně platné, zásady to zavinění, vyhovovalo ustanoveními výjimečnými.

A tak i nejnovější zákonodárství hledí též upravití otázku tuto.

Založen opět v nejnovějších zákonech závazek k náhradě škody na základě zavinění, a vedle toho ustanoveno, kdy a kde výjimečně dlužno škodu způsobenou bez ohledu na zavinění nahraditi. (Tak zejména též *Code Civil* čl. 1382

stanoví zásadu v čl. 1384—6 výjimky; podobně *Codice Civile* v čl. 1151 zásadu a v čl. 1153—5 výjimky; zákon saský v čl. 1483 a násl. zásadu, v čl. 1554 a násl. výjimky; náš obč. zák. v čl. 1295 zásadu, v čl. 1310, 1316—18 a j. výjimky; obč. zákon švýcarský v čl. 50 zásadu, v čl. 58, 65, 66, 67, čl. 62—64 výjimky; něm. obč. zák. v čl. 823 a násl. zásadu, v čl. 829, 831, 832, 833, 834, 835, 836—8, čl. 278, též 906—8 a j. výjimky; osnova ruská: v čl. 1065 zásadu, výjimky čl. 1068, 1069, 1073, 1074, odst. 3, 1087, 1088, 1077 a j. v. Srov. o tom podrobně dále.)

Co se zejména nového obč. zák. něm. týče, přijal návrh I. ponejvíce nauku práva římského o zásadě zavinění. V kritice pak o I. osnově bylo navrhováno, aby se buď úplně aneb alespoň do jisté míry přijala zásada způsobené škody. Návrh II. přilnul též k nové náuce a nařizoval, »že kdo škodu způsobí, jest zavázán, tutěž nahraditi, a to v míře, kterou soudce po zralém uvážení okolností vzhledem k slušnosti a spravedlnosti uzná.« (Sr. čl. 752, odst. 1.)

Rada spolková však shledavši v návrhu tom nebezpečí pro bezpečnost právní, prostě vynechala ustanovení uvedené a schválila zásadu zavinění jako pravidlo pro nový obč. zák. něm. (Čl. 823.)

Abyste však též zadost učinila požadavkům nové doby, poskytnut vyjimečně nárok na náhradu škody i v případech některých, kde buď vůbec není tu zavinění (tak čl. 833, 835, 278) aneb kde nelze zavázanému dokázati, že se stala škoda bez jeho viny. (Ku př. čl. 831, 832, 833, 834 a j.)

Případy poslednější mají taktéž nahraditi ustanovení o závazku k náhradě škody bez viny povstalé, poněvadž prý zhusta nesnadno ano nemožno jest, o náhradu škody žalovanému důkaz o nevině provésti a soudce o bezvině přesvědčiti. Srov. k tomu *Planck* II., 13. seš., str. 599 a násl., *Dernburg* II., §§ 383, 395, str. 610 a násl., str. 646 a násl., též *Cosack* § 163 a j. v.

Ze zásady zavinění vychází, že každý pravidlem jest práv toliko z vlastního zavinění — ale i tu připouští něm. obč. zák. výjimky důležité, aby vyhověl požadavkům doby novější. (Srovn. čl. 278, 831 a násl. O tom všem obsírněji dále.)

Nelze však upříti, že pokrok něm. obč. zák. v této tak veledůležité náuce o náhradě škody není úplný.

Něm. obč. z. přijal a stanoví sice zásadu zavinění, avšak přesunuje břímě důkazu v četných případech na žalovaného. Neb jest prý stinnou stránkou zásady zavinění, že musí poškozený provésti důkaz o vině žalovaného; důkaz ten jest zhusta tak nesnadný, že jest výsledek sporu pro poškozeného následkem toho nepříznivý. Proto prý zákon svaluje v případech, kde se osvědčují konsekvence tyto obzvláště krutými, břímě důkazu na žalovaného, aby dokázal svou bezvinnu. Tak zejména v čl. 827,

828, 831, 832 a 833. Následek toho pak jest, že v případech těchto velezhusta žalovaný musí nahraditi škodu nezaviněnou. Vzdor tomu však má se za to, že jest tu závazek z činu nedovoleného a přihlíženo k němu též dle zásad v čl. 823 a násl. (Dernburg II. str. 646.)

Že však ustanovení toto jest nekonsekventní, ano nesprávné a nespravedlivé, jest zřejmo. Sr. pozn. 17. Nekonsekventnost tu nejlépe lze též seznati z odůvodnění u *Plancka* I. c. str. 600, 601. Obč. zákon něm. stal se tak vůči přijaté zásadě o zavinění škody nespravedlivým. Srov. též *Unger* I., str. 69 a pozn. 18, který podotýká, že se tu v uvedených člancích něm. zák. pak jedná vlastně o odvod; též *Randa* str. 16. K tomu též dále pozn. 17, a ad III. k § 831 něm. z.

Nesprávné jest pak dále, že něm. obč. z. zahrnuje veškeré případy, též i škody nezaviněné, pod rubrikou »z nedovolených jednání« (dle vzoru švýcarského zák. oblig. čl. 50 a násl.).

Správněji by zněl titul »z nedovolených jednání a ze zákona« (ex lege), jakož na př. u *Cosacka* na j. m. (§§ 166 a 163) — sledujeme — tak i *Unger* I. str. 144 a *Randa*, *Závazky* str. 19. (Správněji již náš obč. z. v čl. 859.)

Jak již uvedeno, stanoví též náš rak. obč. z. výslovně zásadu zavinění,¹⁷⁾ jako základ závazku k náhradě škody (čl. 1295), načež však v dalších člancích i některé výjimky nařizuje, kde i bez zavinění dlužno škodu způsobenou nahraditi. (Zejména čl. 1310, 1316—18, mimo to však též v jiných četných ustanoveních zákonů zvláštních.)

A tu právě dlužno uvést, že v Rakousku v nejnovější době bylo v příčině té četnými zvláštními zákony, alespoň v nejnutnějších některých případech, požadavkům nové doby zadost učiněno.

Tak poukazujeme na zákon ze dne 5. března 1869 č. 27 ř. z. o ručení železných dráh v příčině poranění neb usmrcení lidí.¹⁸⁾

¹⁷⁾ Zákon obč. tedy pravidlem předpokládá vinu v subjektivním smyslu slova, mimo to čin o sobě objektivně bezprávný — t. j. zasahování do cizí právní sféry, není-li tu zvláštního poměru právního, který by zasahování do ospravedlnil. Srov. *Planck* str. 609, tak i *Randa* str. 20 i násl., kde důkladně pojednáno o tom, čeho (I.—IV.) dle obč. zák. vznik závazku k náhradě škody z činu nedovoleného předpokládá. Proto musí žalobce dokázati zejména též vinu žalovaného (škůdce), jedná-li se o škodu z nedovolených jednání; jinak ovšem v příčině náhrady škody z poměrů závazků: tu musí žalovaný dokázati, že své povinnosti zadost učinil, že je viny prost. Srov. §§ 1296, 1298 obč. z. k tomu *Randa* *Závazky* str. 33, 34, *Windscheid* § 265 str. 55, *Pfaff* dobrozd. 120, 121 a j. v.

¹⁸⁾ Srov. hlavně *Randa* Ger. Z. č. 54 a násl. z r. 1869 (též jako zvláštní otisk »Haftung der Eisenbahnunternehmungen« 1869), *Unger* I. str. 83 a násl., *Krasnopolski* v Ulbrichově státním slovníku I. str. 363 a násl., též *Exner* »o vyšší moci« (1883 str. 53), *Schey*, dobrozdání pro 22. sjezd něm. právn., II., str. 41 a násl. a j. v. Srov. ještě dále k zák. tomu.

Zákon ten byl pak nejnověji změněn a doplněn tím, že jednak zákonem ze dne 28. prosince 1887 č. 1 z. ř. z r. 1888 zavedené pojištění proti úrazům (čl. VII.) bylo rozšířeno i na zřízení dráh jakož i statů, jichž dopravu — buď dle ustanovení v concessi neb dle jiných nařízení bezplatně dráha povinna jest převzít (tak c. k. úředníci poštovní neb c. k. finanční) — jednak a hlavně též tím, že zákonem ze dne 12. července 1902 č. 147 ř. z. byl zákon ten z r. 1869 rozšířen na veškeré elementární¹⁹⁾ silou (tedy: parou, elektrinou, vzduchem, benzinem, petroleum) hnané dráhy, nechť jsou to dráhy hlavní neb dráhy drobné (Haupt- u. Kleinbahnen), nechť slouží k dopravě veřejné neb jen soukromé a nechť jsou definitivní neb jen provisorní.^{19a)}

Zákonem pak již výše uvedeným ze dne 28. prosince 1887 č. 1 ř. z. z r. 1888 a doplňujícím pak zák. z 29. července 1894 č. 168 ř. z. o úrazovnách bylo taktéž vyhověno nutným požadavkům nové doby nařízením nuceného pojištění dělnictva (k čl. 1325—1327 obč. z.), tím více, poněvadž i při úrazu nahodilém, ano i zaviněném, poškozený nárok má na pojistné.²⁰⁾

Avšak velice záhodno by bylo (srov. *Unger* I. c., též *Randa* *Závazky*, I. c.), aby ustanovení zákona ze dne 5. března 1869 a ze dne 12. července 1902 č. 27 ř. z. rozšířena byla na veškeré závody a podniky velkopřemyslné.

Velice vážná náprava stala se taktéž novým řádem soudním z 1. srpna 1895 č. 112 ř. z., kde bylo v čl. 272 a 273²¹⁾ zavedeno volné uvažování soudcovské o průvodech, a tu hlavně též při posuzování a vyměřování náhrady škody.²²⁾

¹⁹⁾ Srov. *Hilscher* v »Österr. Eisenbahn-Zeitung« č. 1 z r. 1903 — též *Horsetzky* v Grünh. čas. 30. sv. (1903), str. 185 a násl.

^{19a)} V příčině o bjevu nároku srov. hlavně *Randa* (Haftung a Závazky), zejména též v příčině bolestného. K tomu *Zeiller*, III., str. 761, Ger.-Z. c. 52 z r. 1901, též *Randa* Ger.-Z., str. 205 z r. 1869 a I. 6. čl. 112 a 113 a. L. R. jenž přisuzuje bolestné jen rolníkům a měšťanům dle stupně přetřpěných bolestí, ale jen do určitého obnosu, totiž nikoliv pod polovicí, ale ne též více než jednou tolik, co obnáší léčebné. Podobně též návrh *Martiniko* (*Codex Ther. u. Harrasovského* V.), III. díl. 13. kap. § 34 a k tomu pozn. 5. Švýc. zák. čl. 52—54 se o bolestném nezmiňuje. Jinak něm. obč. z. v § 847 »Wenn der Verletzte auch wegen des Schadens, der nicht Vermögensschade ist, billige Entschädigung verlangt« čímž dle *Plancka*, str. 648 míněna též utrpení tělesná i duševní.

²⁰⁾ Srov. návrhy hlavně u *Mataje* I. c. a u *Steinbacha* I. c.

²¹⁾ Podobně již čl. 63 bag. ř. ze dne 27. dubna 1873, kde toliko místo »dle volného uvážení« ustanoveno bylo »dle slušnosti«. Též čl. 112 zák. z 11. ledna 1897 č. 30 ř. z. (o patentech) táhne se výslovně k čl. 273 s. ř. (Srov. též text.)

²²⁾ Podobně čl. 287 nového něm. ř. s. z 17. května 1898 č. 21 ř. z. (čl. 260 dřívějšího zákona z 30. ledna 1877 č. 6 ř. z.) — avšak s podstatným rozdílem potud, že dle něm. ř. z. se předpokládá, že jest spornou vůbec, zda-li se škoda stala, tedy nejen výše její, dle čl. 273 rak. ř. s. však jest na jisto postaveno, že se škoda stala, dle něm. ř. může též soud naříditi,

Srovn. Ott »Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního« II., 1, § 78, str. 88—92 a *Neumann*, »Kommentar zu den Civilprocessgesetzen« (Viedeň 1898), str. 623, 624.

Dále zákon v příčině náhrady škody nevinně odsouzenému. (K § 1329 obč. z., a k čl. VIII. zákl. st. zák. z 21. prosince 1867 č. 142 ř. z.) Zákon ze dne 16. března r. 1892 č. 64 ř. z. (v Německé říši zákon podobný z r. 1898) *Unger* I. 97—99, *Randa* l. c. Bylo by záhodno, aby i vydán byl zákon podobný v příčině náhrady škody za nevinně předsevzatou vazbu vyšetřovací (v Něm. říši a též v Rakousku se připravuje). Též sem patří případy čl. 376 a 394 rak. exek. ř., když kdosi žádal a vydobyl exekuci k zajištění neb prozatímní soudní opatření (obstávku); byl-li tato zrušena, jest k náhradě škody zavázán bez ohledu lželi mu viny přičítati. (*Randa* str. 72, *Unger* I. l. c., *Tilsch* [Einfluss der Civ. Proz. Ges. 1901.] str. 286 a násl.) Podobně dle čl. 112. zák. o patentech z 11. ledna 1897 č. 20 ř. z. (Sr. též svrchu) pro domnělé porušení patentu. V příčině *objemu* nároků jen v těchto případech srovn. dále (ke konci tohoto odstavce).

Vzdor tomu však zbývá ještě četných a velice důležitých ustanovení v příčině náhrady škody, která vyžadují nutně změny, doplnění i opravy, aby vyhovovala potřebám doby novější, jakož k tomu též v četných o tom spisech, výše uvedených, poukazováno.²³⁾

Jakož též již svrchu podotknuto, zaujaly by návrhy o úplné reformě práva na náhradu škody celý objemný spis, k čemuž ovšem jednak potřebí delší doby než jsou chvíle nám takto k tomuto pojednání poskytnuté a k čemuž dále též nesměruje otázka nám daná.

Škoda nezaviněná může způsobena býti buď náhodou, aneb jednáním osoby třetí. K případům prvnějším pak čítati lze zejména též škody,²⁴⁾ způsobené nevolným jednáním neb osobami nepřičetnými i dětmi, aneb i zvíři — jakož i tím, že kdosi uživ práva svého, jiného poškodil.

Konečně dovolujeme si ještě poukázati k otázce v příčině objemu nároku na náhradu v případech škody nezaviněné. Jak jsme již svrchu podotkli, nejsou tu ustanovení zákona našeho

aby důkazvedoucí přisežně škodu ocenil, a má soud určití maximalní obnos škody té. Dle čl. 273 rak. z. může soud naříditi přisežné seznání strany o okolnostech na výši škody rozhodných. Konečně se týká čl. 273 rak. z. nejen škody a zájmu, jak něm. zák. čl. 287, nýbrž i pohledávky jiného způsobu.

²³⁾ Srvn. o reformě hlavně tři dobrozdání v pozn. 1. uvedená (*Pfaff*, *Randa*, *Strohal*). pak *Randa* (Závazky), *Steinbach*, *Unger*, *Mataja* locis. citatis a j. v.

²⁴⁾ *Zeiller* III., str. 737.

stejnoměrná. Celkem ovšem dlužno tvrditi, že v příčině náhrady nezaviněné škody na h o d i l é obmezuje se nárok toliko na škodu skutečnou. (§§ 1323, 1324, 1325, 1332 obč. z.) Avšak i tu činí zákon veledůležité výjimky hlavně v příčině škody dráhami způsobené a to i dle zákona z 5./3. 1869 č. 27. a nyní zák. z 11. července 1902 č. 147 ř. z. (k tomu §§ 1325—1327^{24a)} i dle zák. ze dne 14. září 1854 č. 238 § 10 ad b a z 18./2. 1878 č. 30 § 42 v příčině poškození pozemku stavbou, jakož i vedle zák. z 16./11. 1851 č. 1 ex 1852 a min. nař. z 10./12. 1893 č. 207 v příčině poškození na zboží a zavazadlech (sr. čl. 283 a 422 obč. z.). A tak i dle §§ 376 a 394 ex. ř. v případě, když kdosi vydobyl bezdůvodně exekuci k zjištění neb prozatímné soudní opatření. Tu ručí dle § 394 ex. ř. odpůrci za veškeré tím způsobené škody majetkové. Obnos náhrady má soud na základě návrhu učiněného dle svého uvážení vůči čl. 273 ř. s. usnesením ustanoviti. Čl. 376 ex. ř. v příčině exekuce k zajištění pak nařizuje, že jest věřitel povinen, (v případech zrušení exekuce od 1, 3 a 4) škodu způsobenou (mimo výlohy) exekutovi nahraditi. Též musí v případě tom poškozený na náhradu škody žalovati. Případ čl. 168 ex. ř., když strana při stání k určení břemen na realitě exekvované váznoucích vědomě nepravdivá udání učiní, jakož i čl. 301 ex. ř., kde dlužník exekutív exekujícímu věřiteli zprávu nepravdivou podá, nepatří patrně sem — leda případ čl. 301 ex. ř., kde týž dlužník vůbec zprávu odepře. Srovn. též k případům o náhradě škody dle ex. ř. a soudního ř. *Tilsch* na j. m. str. 286 a násl., *Neumann*, Kom. k ex. ř. (k § 376 ex. ř.) str. 450 a j., *Randa* (k § 394 ex. ř.) Závazky str. 72 a j. v. (Srv. též svrchu text.)

Pokud je principál povinen nahraditi škodu zástupcem neb pomocníkem způsobenou, řídí se objem nároku vedle stupně zavinění pomocníka. (Srvn. k tomu a k celé otázce o objemu náhrady hl. *Randa*, Závazky § 4, k tomutěž *Pfaff* (Dobrozdání VIII. str. 79. a násl.) *Stubenrauch* II. 685 a násl., 690 a násl., *Steinbach* l. c. str. 90 a násl. a j. v., též zák. švýc. čl. 51—55 a zejména něm. obč. z. hl. (zásady v čl. 249—255, 842—851, též zvláštní ustanovení o objemu náhrady porůznu čl. 122, 179, 307, 1298, 557, 597).

Stejnoměrné upravení objemu náhrady škody nezaviněné nebylo by odůvodněno, poněvadž důvody, z nichž zákon v jednotlivých případech ručení to výjimečně nařizuje, jsou rozdílné —

^{24a)} V příčině objemu úhrady v případech čl. 1325—1327 srvn. *Randa*, Závazky § 4 hl. str. 83 a násl. Též *Haftung* der Eisenb. str. 17., *Unger* I. str. 43, *Stubenrauch* II. str. 696—701, též *Tilsch* (Einfluss des Civil. Priv. Ges.) str. 289 a j. v. V příčině bolestného též a. L. R. I. 6. §§ 112 113; švýc. z. čl. 52—54; něm. obč. z. § 845, a § 847. Srv. též dále.

tak na př. u drah a velkých závodů zvýšené nebezpečí pro životy a majetek — tak v jiných případech zejména v příčině nepřičetných a dětí pouze slušnost a spravedlnost.

II.

Škoda nahodilá.²⁵⁾

Jakož ad I. seznali jsme, vzniká závazek k náhradě škody pravidlem toliko zaviněním téže. (Verschuldungsprincip.)

Nikdo není tedy pravidlem povinen nahraditi škodu, kterou přímo neb nepřímo sice způsobil, avšak nezavinil, tedy i škodu nahodilou.

Pravidlo toto vysloveno jest v obč. zák. hlavně v čl. 1295, 1306, 1308, hlavně 1311, 1320. K tomu poukazují již též výroky pramenů práva římského jako: »Casum sentit dominus«, »Causa a nullo praestantur« (l. 23 D. de reg. j. 50, 17) a j. v.

Rozeznávají pak náhody vnitřní a vnější; náhody vnitřní jsou takové, které vznikají z poměru individualního stran, tedy zejména ze živností, z podniku, zařízení a pod. Náhody zevnější pak pocházejí z poměrů, které oběma stranám méně neb více jsou cizími. (Srvn. hlavně nyní *Cosack* str. 256 a násl.)

Dle nauky té jest pak celá řada jednání právních, kde každá strana ručí za náhody vnitřní.

Ručení toto za náhody vnitřní jest prý totožné s »ručením až do vyšší moci«. Srvn. obšírně *Cosack* § 72a str. 256 pozn. 1, který na ručení tom z náhody vnitřní zakládá celou řadu případů ručení za škodu nezaviněnou. Str. 257—259.

Avšak proti tomu lze namítati, že se pojem náhody zevnější nekryje s pojmem »vyšší moci«, srvn. hl. *Dernburg* na j. m. II., str. 149, *Randa*, Závazky na j. m. str. 59 (též Haftung der Eisenbahnunternen.), na proti tomu *Exner* na j. m. a *Unger* str. 83, 93., *Stubenrauch* k § 1294 a j. v. Srvn. k tomu dále obšírněji^{25a)}

Avšak i *Cosack* str. 259 výslovně podotýká »že nepřihlížeje k případům těmto pravidlem ze škody z náhody není nikdo práv.« Je-li zavinění pravidlem základem nároku k náhradě škody, a ručení za škodu nezaviněnou toliko výjimkou

²⁵⁾ Srvn. hlavně *Randa* (Závazky) str. 58 a násl. *Týž*, »Haftung der Eisenbahnunternehmungen« na j. m. *Týž*, »Eigentumsrecht« (k §§ 363, 364, 1305, hl. str. 115 a násl. *Mataja* na j. m. str. 19 a násl. *Steinbach* na j. m. str. 13 a násl. *Unger* I. str. 76, 77, 102 a násl., 141 a násl. a j. *Pfaff*, Gutachten str. 39 a násl., 54 a násl. *Mages* Nachbarrecht hl. str. 47 a násl., a j. v.

^{25a)} Srvn. literaturu u Pollitzera (Österr. Handelsrecht Vídeň u Manze 1895) § 143 pozn. 32.

v určitých případech zákonem výslovně ustanovená (z důvodů svrchu často již přivedených), nelze zajisté nauku o ručení za náhody vnitřní jako všeobecně platnou zásadu uznati. (Srvn. čl. 823 něm. obč. z. a též *Planck* hl. str. 600.)

Ostatně se již též *Zeiller* III. 2 str. 736—738 zmiňuje o náhodě vnitřní a zevnější, a zřejmo z výkladů na str. 737 ad 3, že zakládá poznámky ty na právu přirozeném. Srvn. též *Unger* I. str. 87 a 90 a násl.

Náš obč. zák.^{25b)} vyslovuje zásadu v příčině ručení za škodu nahodilé v čl. 1311, »že náhoda stihá toho, v jehož osobě neb majetku se přihodí.«

Nahodilé porušení majetku cizího, nechť již bylo způsobeno činem lidským, který nelze přičítati, neb zvířaty, neb nehodou přírodní, aneb jinou okolností nezaviněnou, nezakládá tedy pravidlem nárok na náhradu škody.

Zákon rak. však připouští vyjimečně v četných případech i ručení za škodu nahodilou.

Nelze nám ovšem z důvodů již přivedených se obíratí blíže s případy těmi, a není toho naprosto zapotřebí, poněvadž k nim přihlíženo velice důkladně ve spisech a pojednáních v poznámce 1. vyznačených, zejména ve spisech *Randy* (hlavně závazky § 3 str. 59—73, jakož i »Haftung von Eisenbahnunternehmungen« též »Eigentumsrecht« a »vodní právo«), u *Ungera* I (str. 83 a násl., též 70 násl., 75 a násl.), u *Steinbacha* hl. str. 39 a násl., tak i *Mataja* str. 19 a násl., též *Pfaff* dobrozdání str. 39 a násl., str. 54 a násl. a j. v.

Podle úlohy nám uložené chceme toliko poukázati k nejčelnějším případům škody nezaviněné, (náhodou a nápotom osobou třetí způsobené), ve kterých by náprava byla žádoucí.

a) Co se především týká ručení drah za poškození na těle neb usmrčení člověka, které se přihodou u provozování podniku (Ereignung im Verkehre) způsobí, poukázali jsme již svrchu na zákon rak. ze dne 12./7. 1902, č. 147. ř. z. jímž ručení to bylo značně rozšířeno, a to zejména na veškeré dráhy, elementární silou hnané (tedy parou, elektřinou, benzinem, petrolejem, vzduchem) nechť jsou to dráhy hlavní neb drobné (Haupt- u. Kleinbahnen), veřejné neb soukromé. K výkladu zákona toho není zajisté důvodů vůči četným a důkladným o tom spisům zejména srvn. *Randa* (Haftung i Závazky str. 59 a násl.). Pouze k vůli úplnosti podotýkáme, že dle zákona toho ručí podnikatelstvo drah (tedy nyní všech, elementární silou hnaných), způsobí-li se příhodou v provozování poškození na těle neb

^{25b)} Srvn. k tomu *Ofner* (Ur-Entwurf, Vídeň 1889) II. (Beratungsprotokolle) str. 190 § 15 (k III. dílu §§ 412, 413, 426, 437 prvotní osnovy).

usmrcení člověka, za veškerou škodu z toho vzešlou, leč by dokázalo, že událost poškozující způsobena byla neodolatelnou náhodou (vis major), neb neodolatelným činem osoby třetí, za jejíž vinu dráha neručí, neb vlastní vinou poškozeného.« (Rozh. soudů, srovn. hl. u *Rölla*, Eisenbahnrechtliche Entscheidungen.) (O vyšší moci srovn. svrchu a též dále ad III.)

Poukázali jsme však též již svrchu k zák. ze dne 28. pros. r. 1887 č. 1 (o úrazovnách) a k zák. z 20. července 1894 č. 168, kterýmž (ad VII.) byl zákon prvý i na zřízení drah (i státu drahou dopravované) rozšířen.²⁶⁾

Po zákonu ze dne 14. září 1854 č. 236 ř. z. (§ 10 ad b) jsou dráhy železné právy za škody způsobené na veřejném neb soukromém majetku, které byly stavbou dráhy způsobeny, neb které by se později provozováním vozby způsobily.²⁷⁾

Tak i dle § 42 zák. ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z. v příčině škody předběžnými pracemi způsobené.

Bylo by ovšem žádoucí, aby zákon výše uvedený nabyl určitějšího znění (jak zejména *Randa*, »Závazky«, str. 64, 65 navrhuje).

Poněvadž však nejnovější rak. zák. z 12./7. 1902 č. 147 ř. z. táhne se toliko k zák. z 5./3. 1869 č. 27 ř. z. v příčině poranění neb usmrcení, bylo by žádoucí, aby též výslovně rozšířeny byly závazky v zákonech výše uvedených na veškeré dráhy, elementární silou hnané.

Zakládání drah jest zajisté v zájmu veřejném vzdor velkému nebezpečí i pro životy lidské a tělesnou bezpečnost vůbec i pro majetek jak stavbou tak provozováním spojené; avšak proto vyžaduje slušnost a spravedlnost (»ausgleichende

²⁶⁾ Srovn. v Něm. říši zákon ze 7./6. 1871, který byl čl. 42 uvoz. z. k obč. z. něm změněn. Dle téhož ručí dráha, jakoukoli silou elementární hnaná, jakož i majitel jiných závodů průmyslových za škody, poranění neb smrti zřízenců (nyní však dle úrazovny něm.) i osob třetích, při pracování způsobené, leda by se byly staly vyšší moci neb vinou poškozeného. — Srovn. k tomu hlavně *Dernburg* II. z. 401 str. 661 a násl. o pojmu vyšší moci dle téhož II. 1. § 69. Srovn. též švýc. zák. z 1. července 1875, o drahách a parních lodích, pak čl. 1087 a 1088 ruské osnovy, kde v příčině ručení drahám silou všeho druhu hnaným i velké závody jsou na roveň postaveny (1088) a č. 1101, o ručení toho, kdo používá parních strojů a pod.

²⁷⁾ Srovn. nejnověji spor kn. Morice Lobkovice na náhradu škody tím způsobené, že při vozbě c. k. státní dráhy jiskrami byl les zapálen. Spor byl ve prospěch žalujícího rozhodnut (rozsudek c. k. vrchn. soudu v Praze z 16./11. 1903). Srovn. též k otázce té *Pfaff* str. 49. O otázce, zdali tu vis major exkulpuje, *Randa* str. 63, *Unger* Jahrb. f. Dogm. XXX. str. 234 a k tomu též I. hl. str. 90 a násl. Dle ujednání světového poštovního spolku sprostňuje vis major závazku k náhradě škody; nikoliv ale dle interních rak. předpisů. *Randa* l. c. str. 63. *Politzer* Hdl.- R. § 148 str. 553. Srovn. o tom ostatně též dále ad III.

Gerechtigkeit« *Unger* I. str. 6, str. 83 a násl. str. 87 a násl.), aby podniky tyto za veškerou byť i nahodilou škodu »až do moci vyšší« i na životech a zdraví i na majetku stavbou neb provozováním způsobenou ručily.²⁸⁾

Avšak poměry novější doby vyžadují nutně, aby z týchž důvodů rozšířena byla ručení ta nejen na dráhy všeho druhu (»vůbec elementární silou hnané« zák. z 12./7. 1902 č. 147 ř. z.) nýbrž vůbec na všechny závody a podniky velkopřmyslové, zejména na takové, které buď silou elementární jsou hnány, neb včítaje v to hlavně i lodi parní jinak se zvláštním nebezpečím pro životy a majetek jsou spojeny. (Srovn. svrchu čl. 1088 ruské osnovy.²⁹⁾

Další rovněž důležité jako sporné případy sem spadající, týkají se »užití práva svého« dle čl. 364, 1305 rak. z. obč., o nichž se tedy stručně zmíníme.³⁰⁾

Známý výrok práva římského »qui suo jure utitur, neminem laedit (a podobně l. 55 D. de reg. j. 50, 17, »nullus videtur dolo facere quisuo jure utitur« (Cajus) — též l. 1, 3 §§ 1 D. de inj. 47, 10 l. 63 D. de reg. jur. 50, 17 a j.), přešel téměř doslovně do našeho obč. zák. čl. 1305 »Kdo v mezích zákonem vyměřených práva svého užije, není práv ze škody jiným z toho způsobené.«

Ustanovení toto zdá se ovšem takto v čl. 1305 obč. zák. obsahovati všeobecně platnou zásadu našeho práva obč. o odškodnění.³¹⁾

Pravý význam a dosah ustanovení toho v čl. 1305 obč. zák. hlavně v souvislosti s ustanovením čl. 364 obč. zák. jest pak u nás dosud velice sporný. Jedná se tu o právo sousedské (Nachbarrecht).

Sem patří tak zvané »immissione« t. j. činy, jež koná vlastník na majetku svém, které ale mají účinky na majetek sousedův.

²⁸⁾ Ač dle výsledku sporu výše uvedeného c. k. soudy rozhodují nejnověji dle přísnějšího ručení drah. —

²⁹⁾ O ručení dráhy srov. též nejnověji rozh. c. k. nejv. soudu ze dne 5./2. 1902 č. 433 J. Bl. č. 50 ex 1903. Nelze se nám podrobněji s případy těmi obírat i poukazujeme na pozn. 26. (k tomu ruskou osnovu čl. 1087, 1088, 1101) a hl. na *Randu*, Haftung von Eisenbahnuntern. i Závazky l. c., *Ungra* I. hl. 83 a násl. 87 a násl., *Steinbacha* hl. str. 60 a násl. též *Mataja* na j. m. a j. v.

³⁰⁾ Ač by ovšem případy tyto vyžadovaly a zasluhovaly vlastně samostatného projednání.

³¹⁾ *Pfaff* (Gutachten str. 29) nazývá toto ustanovení »eine harmlose fast nur dotrinäre Bemerkung« — a na str. 50 čl. 1305 »einen der wundensten Punkte unseres Schadenersatzrechtes«. Týž snaží se tu, str. 39 a násl., z protokolů redakčních dokázati, že vlastně ustanovení toto čl. 1305 obč. z. nemá žádného vážného významu — nýbrž že tím jen prostě bylo vysloveno, že ten, kdo svého práva užije, tím jenom ještě nic bezprávného neučinil, byť i jiný tím škodu utrpěl« (str. 42 a násl.).

Činy neb výkony takové mohou býti buď přímé, bezprostřední (directe) aneb nepřímé čili toliko prostřední (indirecte) t. j. buď přivádí jednání toto majitele věci přímo, bezprostředně látky tekuté neb plynové neb i tuhé na majetek sousední — aneb jen nepřímě, na h o d i l e (zejména kouř, prach, hlomoz a pod.).^{31a)}

Sporno jest, zda-li zejména nepřímé tyto výkony musí soused trpěti a je-li tedy škůdce sousedu ze škody tím povstalé práv.³²⁾

Neb v příčině přímých, bezprostředních výkonů takových lze tvrditi, že dle souhlasného náhledu právníků (hl. dále uvedených) dovoleny nejsou — že se pokládají spíše za nedovolené zasahování v právní obor, sféru sousedovu (čl. 364 z. obč.); v příčině nepřímých výkonů však učeno jednak (*Randa*, *Eigenth.-R.* str. 113 a 115 násl. hl. str. 117 a násl., též *Vodní právo* na j. m. str. 103/4 a *Závazky* str. 21 a násl. str. 119, 120), že pravidlem i tyto výkony, byť i neobyčejné, jsou dovoleny a nezakládají tedy nárok na náhradu škody tím způsobené — ač není-li tu služebnosti (str. 115).

Neb dle čl. 364 o. z. obč. jest užití práva jen tehdy nedovoleným, jest-li zasáhá do cizí sféry t. j. jest-li se tím poruší zvláštní právo sousedovo (*služebnost*). Neb náš rak. zák. neuznává ustanovení práva římského in l. 8 § 5, D. si serv. — (8, 5) (*Paulus*) pak l. 6 D. eod. (*Ulpianus*) tak i l. 17 § 2 D. eod. (*Alfenus*), též l. 19 pr. D. de serv. pr. urb. (8, 2) (*Paulus*) a j. v.

Naproti tomu jiní spisovatelé rak. práva obč. vyslovili náhled, že i takovéto nepřímé výkony zakládají nárok na odškodnění, jestli se užití práva stalo způsobem neobyčejným, neobvyklým. (Tak *Pfaff* l. c. str. 39 a násl., str. 48 a násl., *Mages* na j. m. hl. str. 47, 49, *Unger* l. str. 7 a násl., 11 a násl., *Steinbach* str. 6 a násl., str. 18, 19 a j. v.).³³⁾

C. k. nejvyšší soud v nejnovějších rozhodnutích svých naklonil se k náhledu druhému, vysloviv zásadu, že i nepřímé takovéto výkony neb immisse dovoleny nejsou, jestliže přesa-

^{31a)} Srv. hl. *Randa* Eig.-R. str. 117, kdež obšírně o tom pojednáno.

³²⁾ Srv. *Randa* Eig.-R. hl. str. 117 a násl., str. 122, proti tomu *Unger* (Grünh. čas. XIII. str. 715 a násl.), *Steinbach* l. c. str. 9 a násl.; též *Pfaff* (srv. výše pozn. 31), který se odvolává (str. 40) na protokoly redakční a tak i *Unger* l. cit. Avšak *Unger* sám jinde (l. str. 56, 57) varuje před přeceňováním protokolů (tak i *Randa*, *Záv.* str. 46) a že s důvodem zřejmým z toho, že *Randa* Eig.-R. str. 132 se taktéž pro svůj náhled na ně odvolává.

³³⁾ Tak dí *Steinbach* (str. 18) že jest snahou práva moderního, aby právě pravidlo toto všeobecné (čl. 1305 z. obč. dle l. 55 D. de reg. jur. 50, 17) bylo co nejvíce obmezováno.

hují míru obyčejnou neb obvyklou.« (Srovn. hl. rozh. ze dne 10./12. 1899 č. 9441 v rozh. čas. min. práv č. 1521, též rozh. z 20./6. 1900 č. 324 v Ger. Z. č. 42 z r. 1900 a j. v.)

Výslovná nařízení má nejnověji obč. z. něm.: pro právo sousedské v čl. 906—24, z nichž pro naše případy důležitá jsou zejména ustanovení v čl. 906, 907, 908.^{33a)} Zřejmo, že jest tu v Rakousku oprava de lege ferenda nutna.

Především již slušnost a spravedlnost vyžaduje, aby zákon k čl. 1305 a 364 obč. z. výslovně ustanovil, že není vlastník věci oprávněn užívatí též k zjevné škodě souseda neb z pouhé škodolibosti.

V příčině této poukazováno (tak hl. *Steinbach* str. 7 a násl.) k tomu, že již v Institucích práva římského setkáváme se s nařízením »expedit enim reipublicae, ne quis sua re male utatur« (J. I. 8, § 2); tak praví *Celsus* v l. 38 D. de rei vind. (VI, 1) »Neque malitius indulgendum est, si testorium puta, quod induceris picturasque corradere velis, nihil laturus, nisi ut officias«.

A podobně *Ulpianus* in l. 1 § 12 D. de aqua (XXXIX. 3) a j. v. A též již *Justinian*^{33b)} výslovně v Nov. 63 zakázal, »sděláním vysokých zdí na vlastní půdě, stane-li se tak jen proto, aby sousedu byla vyhlídka na moře zamezena«. V starším právu obecném shledávána pak ve výrocích těch zásada právní, z níž vyvinula se nauka o tak zv. »aemulatio juris«. (Srovn. hl. *Steinbach* l. cit.)³⁴⁾

Zásadu tuto přijal též již pruský obč. z. (a. L.-R.)

Týž nařizuje v § 94 úvodu a napotom v I. 6 § 36³⁵⁾ podobně jako náš obč. zák. v čl. 1305, však ihned v I. 6 § 37 ustanovuje, »že ten, jenž z více způsobů mu možných, aby svého práva užil, volí způsob jinému škodlivý, jest ze škody toho povstalé práv«. A podobně a to ještě určitěji v § 27 I. 8, »že však nikdo nemá svého vlastnictví užití k pohoršení neb ku škodě jiného«. ³⁶⁾

A též soudové v Německu nejen dle ustanovení tohoto zákona (a. L.-R.) nýbrž i dle práva obecného dle zásady výše

^{33a)} »Nachbarrechtliche Beschränkungen des Grundeigentums« (906—924). Srovn. obsah článků těchto v pozn. 39.

^{33b)} Const. 66, Nov. 63 »Causam, quae dolose fit in hac regia civitate circa domuum aedificia« . . .

³⁴⁾ Na základě výroku in l. 3 D. de op. publ. (50, 10) »opus novum privato etiam sine principis auctoritate facere licet, praeter quam si ad aemulationem alterius civitatis pertineat . . . (Macer).

³⁵⁾ »Wer sein Recht den Gesetzen gemäss ausübt, ist für den bei dieser Gelegenheit entstandenen Schaden nicht verbunden«.

³⁶⁾ »Niemand darf sein Eigenthum zur Kränkung oder Beschädigung eines Anderen missbrauchen.«

uvedené se řídili. (Srov. rozhodnutí dotčená u *Steinbacha* str. 9, hlavně v *Seuffertově* Arch. sv. 8 č. 222.)

Náš obč. zák. zásadu tuto nepřijal, ano *Zeiller* praví (III. 2, str. 728 k § 1305) výslovně, »že kdo v mezích práva svého, byť i snad ze škodolibosti jednáje, druhému nezamýšlenou škodu způsobil, není z toho práv.«

Jest však zajisté odůvodněno, že právo nejnovější z důvodů již často přivedených, hlavně ze slušnosti a spravedlnosti nejen se vrací k zákazu nedovolené »emulace«, nýbrž že hledí k zásadě v článku 1305 obč. zák. (a podobně v a. L.-R. v úvodu § 94 a I. 6, 36) vyslovené i přiměřeným výkladem přihlížeti i zákonnými ustanoveními výkladu tomu průchodu zjednati.

Tak nařizuje čl. 226 nového obč. zák. něm., »že není dovoleno užití práva, má-li jen toho účele, aby tím bylo druhému uškozeno.«³⁷⁾ (*Chikanen-Verbot.*) Srov. *Cosack* § 79 a.

Za podobné ustanovení zajisté dlužno se tedy přimlouvati de lege ferenda též pro naše obč. právo.

Užití práv dle §§ 364 a 1305 o. z. obč. vede však v praktickém životě nutně ke kollisi práv, kterouž přiměřeně požadavkům nové doby, jak jsme svrchu již častěji uvedli, zejména ze stanoviska slušnosti a spravedlnosti rozřešiti dlužno.

Zejména musí vedle uznaných zásad právních (zejména vůči významu úplatnosti právních jednání a prospěchu jednotlivce^{37a)} ten, kdo užitím práva prospěchu vyhledává, ustoupiti tomu, kdo pouze a jedině škodu odvrátiti hledí.³⁸⁾

A hlavně ze stanoviska tohoto dlužno pak řešiti tak velice sporné a nesnadné otázky, právě na poli práva sou-

³⁷⁾ Podobně již *saský* zákon v § 118, k tomu § 357.

^{37a)} Zásadu tu vyslovuje z nejnovějších zákonů zejména zák. *švýcarský*, tak srvn. čl. 113. K zásadám těmto bude zajisté též soudce dle čl. 272 a hl. dle čl. 273 rak. ř. soudn. především bráti zřetel v příčině přisouzení škody.

³⁸⁾ Zákon *francouzský* (Code civ. čl. 572 odst. 2) nařizuje, že může vlastník na svém pozemku veškerá zařízení zavést, pokud nečiní zákon výjimky v tit. o služebnostech. Čl. 671 pak ustanovuje pro sázení stromů určitou vzdálenost od hranic sousedních. Dle *Zachariae-Puchelt* (na. j. m. § 194 »Nachbarrecht«) má dle praxe soudů vůči čl. 1382 a 1383 C. civ. souseď, jedná-li se o neobyčejné zařízení, právo na odškodnění, a je-li zařízení povoleno může žádati za odstranění. (Srv. § 907 něm. obč. z.). Čl. 574 Codice civile odkazuje na zákon, obyčejně a hlavně na uznání soudcovo (autorità giudiziaria). Srov. a. L.-R. úvod § 95—98, § 95 »Wenn das Recht des Einen der Ausübung des Anderen entgegensteht, so muss das mindere Recht dem stärkeren weichen«. § 96 »In Ermangelung besonderer Vorschriften muss der, welcher durch Ausübung eines Rechtes einen Vortheil zieht, dem nachstehen, der nur einen Schaden abzuwenden beabsichtigt.« Dle § 97 pak musí, »jsou-li obě práva stejně silna, každý potud upustiti, aby obě práva k platnosti bylo lze přivesti.«

sedství, (»Nachbarrecht«) se vyskytující, k němuž též v první řadě případy zde projednávané a svrchu vytknuté náležejí.

Tak hleděl ze starších zákonů, tomu vyhověti již i zák. pruský v uvedených čl. 95—98 úvodu; z novějších obč. z. saský v čl. 357—360 — zejména však nejnověji něm. obč. zák. z čl. 906 a 907.³⁹⁾

Proto jest velice žádoucí »de lege ferenda«, aby též v našem právu obč. byl závazek k náhradě škody způsobené zasáhnutím do právní sféry druhého uznán a to jednak všude tu, kde se jedná o immisse přímé neb bezprostřední bezvýminečné (o čemž, jak uvedeno, není ostatně sporu) v příčině zasahování však nepřímého tu, kde se činem poškozujícího užití práva osvědčuje býti neobyčejným, neobvyklým, s povahou věci a zvyklostmi místními se nesrovnávajícím.

S tím pak souvisí též otázka (srov. též §§ 906 a 907 a hl. 2. odst. něm. obč. zák. v pozn. 39.) o následcích poškození živností neb zařízením, ku kterému byla dána koncesse administrativního úřadu (dle živnostenského řádu neb i dle vodního zákona).

(Srov. *Unger* I. str. 9, *Steinbach* str. 14. a násl. ale též *Randa* Eigent. str. 128 a násl., *Vodní právo* str. 132 a násl.)

Že koncessí udělenou není dáno též živnostníku oprávnění, aby užíval téže dle libosti své, byť i k zjevné škodě sousedově, zřejmo zejména z toho, což jsme svrchu o přípustnosti tak zv. immisí byli uvedli. Stane-li se po udělení koncesse škoda, dlužno se řídit v příčině náhrady téže celkem taktéž zásadami svrchu přivedenými.⁴⁰⁾

Bylo by zajisté žádoucí, aby i tu v Rakousku se stala náprava, nejlépe dle vzoru něm. obč. z. (hlavně čl. 907 odst. 2) a aby zejména ustanoveno bylo, že majitelé živností byť úřadně povolené, zejména továren, a podobných velkopřemyslových závodů jakož i živnostníci s věcmi a náradími zvláště nebezpečnými

³⁹⁾ Čl. 906 jedná o případech, kde z pozemku sousedova svádějí se plyny, kouř, páry, teplota a pod. Nelze pak přivádění to zapovídati, jestli užívání pozemku sousednímu vůbec neškodí neb jen nepodstatně aneb jestli je to toliko následek obyčejného užití práv. — Dle § 907 pak nesmí vlastník na pozemku ničeho zařizovati, dá-li se s jistotou očekávati, že zařízení to by mělo nedovolený účinek na užití sousedního pozemku. Bylo-li zařízení zavedeno po zákonu s dovolením úřadu, může se též zastavení zařízení toho státi, když se škodlivé následky později dostavily. — § 908 jedná pak o nebezpečí hrozící sesutím stavení; tu může souseď žádati od toho, kdo dle §§ 836 837 a 838 ze škody z toho hrozící jest práv, aby učinil opatření k odvrácení nebezpečí. (Srvn. dále k §§ 836 a násl. něm. z. ad d.)

⁴⁰⁾ Že něm. živn. řád jest tu přísnější a jasnější než rak. nelze upříti. Srvn. hl. §§ 16, 26, 53 něm. živn. ř. k tomu *Unger* a *Steinbach* l. c. Naproti tomu srvn. živn. ř. pro Rak. §§ 15, 22 a násl. §§ 25 a násl.

jsou bezvýminečně právi ze škody z provozování živnosti té povstalé. (Srvn. ještě *Randa*, Eigen. str. 129.)

Sem patří též případy poškození užitím své moci dovolené a obrany nutné (§§ 1305, 19, 1296 obč. z.), kde škoda pokládá se za nezaviněnou. Jinak v příčině poškození v stavu nouze (Nothstand), kde škůdce k náhradě jest zavázán. Srvn. ostatně *Zeiller* III. 2. str. 729, *Randa*, Zavazky str. 23, Unger I. 24, 48; saský obč. zák. §§ 198—185, hlavně něm, obč. zák. §§ 227, 228, k tomu *Dernburg* II., str. 141 a 142. (»Důvody, které vinu vylučují.«)

b) »Stalo-li se poškození zvířetem, jest ze škody práv ten, kdo zvíře k tomu dráždil neb kdo je opatřiti opomenul. Není-li lze, viny takové na nikoho dokázati, pokládána budiž škoda ta za nahodilou.« Tak ustanovuje čl. 1320 našeho obč. zák. v přísné konsekvenci zásady zavinění v čl. 1295 vyslovené.⁴¹⁾ Podobně též celkem a. L.-R. (I. 6 §§ 70—76).⁴²⁾

Zákon saský zaujal již stanovisko poněkud jiné. Týž ustanovuje tu § 1560 že »kdo divoké zvíře drží, ručí za škodu způsobenou, leda by byl poškozený sám škodu zavinil. Dle čl. 1561 pak ručí za škodu domácím zvířetem způsobenou ten, kdo v době poškození byl vlastníkem zvířete. Může-li však dokázati, že opatroval správně zvíře, sprostí se povinnosti k náhradě, když zvíře poškozenému postoupí.

Jestli poškozený zvíře dráždil, nemá dle § 1562 nároku na odškodnění; bylo-li drážděno zvíře někým jiným neb zvířetem jiného, ručí za škodu ten, kdo je dráždil a v druhém případě vlastník zvířete, od kterého dráždění pocházelo (1563).

Zřejmo, že saský zákon zaujal v čl. 1561 částečně stanovisko práva římského a staroněmeckého, dle něhož se mohl vlastník zvířete (nebo otroka), od něhož někdo byl poškozen, přenecháním zvířete (nebo otroka) toho sprostiti závazku na náhradu škody (actio noxalis, actio de pauperie noxae datio, Windscheid § 457 str. 665); zřejmo též, že dle téhož čl. 1561 sask. z. byl vlastník zvířete domácího k náhradě škody způsobené zavázán bez ohledu na nějaké zavinění.

⁴¹⁾ Zvláštní ustanovení v příčině poškození psem vzteklým obsahuje dvor. dekr. ze dne 11. ledna 1876 sb. pol. z sv. 44 str. 2 a ze dne 26./3. 1837 sb. p. z. sv. 65 str. 94. — V příčině poškození pozemku cizím dobyt看em a práva zájmu srovn. §§ 1321, 22 obč. z. pak rak. zák. o lesn. z. 3./12. 1852 č. 250 ř. z. nahrazený v Čechách zák. z. ze dne 12./10. 1875 č. 76, též §§ 27 — min. nař. ze dne 30/1 1860 č. 28 č. z., které pro naši otázku nemají značnější důležitosti — a poukazujeme k důkladnému výkladu *Randy* (Zavazky str. 64—67.) — kde hlavně též v pozn. 58 k neurčitosti zákona toho jest poukázáno.

⁴²⁾ Dle zák. pruského (a. L.-R. I., 6 §§ 70—76) v § 73 ručí vlastník za škodu, kterou zvíře jinak neškodlivé způsobilo proto, že je řádně neopatroval; dle § 74 však musí úplně zadostučiniti poškozenému, je-li zvíře škodlivé a věděl-li to.

A stanovisko to zaujal ještě rozhodněji již zákon francouzský — Code civil v čl. 1385 (a italský zákon Codice civile v čl. 1154, doslovně souhlasném). Týž nařizuje, že jest vlastník zvířete neb ten, komu zvíře k užitku jest, povinen škodu jím způsobenou nahraditi, nechtě se nalézá zvíře v jeho opatrování aneb i jestli se zaběhlo, bez ohledu na zavinění.

Švýcarský zákon však opět zaujal stanovisko zásady zavinění, však uvalil, důkaz bezviny na zavazaneého. Týž nařizuje v čl. 61, »že jest škodu zvířetem způsobenou, povinen nahraditi ten, kdo zvíře drží, jest-li nedokáže, že je povinnou péčí byl opatroval. Bylo-li zvíře od jiné osoby neb od zvířete jinému patřícího drážděno, přísluší mu postih proti osobě té.«

Správné jest tu ustanovení, že jest držitel zvířete k náhradě povinen.

Podobně též dle osnovy ruské §§ 1102; avšak jest tu povinen vlastník zvířete domácího neb divokého, neb ten, komu zvíře k užitku jest, (dle vzoru C. civil čl. č. 1385) škodu způsobenou nahraditi, nedokáže-li, že dle své povinnosti zvíře byl opatroval. Podobně ručí i ten, komu příslušela péče opatrovati zvíře, a není-li sto náhradu dáti vlastníkem neb ten, komu zvíře jest k užitku.

Zajímavé jest ustanovení nového obč. zák. něm. čl. 833 a 834 a ještě zajímavější a poučný jest průběh redakční nařízení toho.

První osnovou bylo nařízeno, že ručí za škodu zvířetem způsobenou ten, kdož zvíře drží, jestli opomenul zvíře řádně opatrovati.

Druhá komisse však vyslovila náhled, že ten, kdo zvíře domácí drží, ručí za škodu způsobenou, jestli nedokáže, že povinnou péčí na ně byl vynaložil; za škody jinými zvířaty způsobené že však ručí, kdo je drží, bezvýminečně.

Ustanovení pak to změněno v říšském sněmu v ten způsob, že dle čl. 833 »ručí za škodu zvířetem na těle (usmrčením, poraněním neb vůbec poškozením na zdraví) neb na majetku někomu způsobenou, ten, kdo zvíře drží, bezvýminečně.«

»Jestli však převzala za držitele zvířete jiná osoba smlouvou povinnost opatrování, jest tato dle § 834 za škodu takto (§ 833) způsobenou, jestli nedokáže, že věnovala dozoru na zvíře péči povinnou aneb že by byla škoda i vzdor této péči povstala.«⁴³⁾

Dle § 840 ručí pak více zavazanych za škodu k ruce nerozdílné.«

Měl-li tedy míti péči o zvíře někdo, z jiného důvodu než na základě smlouvy (ku př. člen rodiny —) ručí týž dle

⁴³⁾ Srovn. k tomu svrchu text a pozn. 17. Též hl. *Planck* k § 834, str. 630: »Man hat es nicht für gerechtfertigt erachtet, dem Aufsichtspflichtigen die absolute Haftung aufzuerlegen.«

všeobecného pravidla o zavinění (t. j. dle § 823 něm. obč. zák.). (Srvn. též *Planck* k §§ 833 a 4 str. 628—630). Pakli poškozenému též lze vinu přičítati (že ku příkladu zvíře dráždil) nastane ručení dle § 254 něm. obč. zák. t. j. poměrně dle viny (srvn. § 1304 našeho obč. z.).

Zákon něm. vychází tu prostě ze stanoviska, že ten, kdo zvíře nějaké drží, musí nésti nebezpečí (risiko) s tím spojené (*Planck* n. j. m. str. 628—630). Nelze neuznati, že ustanovení obč. z. něm. celkem odpovídá nutným požadavkům nové doby, kde zvýšené nebezpečí pro životy a majetek lidský vyžaduje zvláštní o bezřetnosti, jakož i zásadě slušnosti a spravedlnosti.

K tomu dlužno uvážiti, (jak trefně *Unger* I. str. 71 podotýká) že není i při největší opatrnosti lze, úplně zabrániti nebezpečí s držením zvířat spojené.

Proto jest de lege ferenda žádoucí, aby i náš obč. zák. opravil ustanovení dotčená v tomto způsob dle čl. 833 něm. z.

Neb důvod ze kterého držitel zvíře za škodu způsobenou bezvýminečně ručí, nehodí se ovšem pro opatrovníka zvířete, proto ručí též jen za své zavinění. (Srovn. k tomu svrchu, a *Planck* str. 630, *Dernburg* II. 2 str. 648, ale též *Unger* I. str. 972, *Randa Závazky* str. 40 a pozn. 43.)

c) Nesnadné jest rozřešení otázky v přičině škody osobami nepřičetnými (tedy i dětmi a šílenými a jinými osobami s pomíjející nepřičetností) způsobené.

Dle zásady škody způsobené ovšem dlužno souditi, že i tu jest ten, kdo škodu způsobil, k náhradě téže zavázán. (*Steinbach* m. j. str. 89.) Avšak dle zásady zavinění docházíme k výsledku opačnému: Kde není vůle, není viny — proto nepřičetní (vůbec) nemohou býti povinni, škodu způsobenou nahraditi. Ovšem zřejmo jest, že ten, kdož svou vinou přivedl se do pomíjející nepřičetnosti, musí škodu v stavu tom způsobenou nahraditi (srovn. též čl. 1307 obč. z., tak i čl. 57 švýc. z., zák. saský § 120, něm. obč. z. 1827) a totéž ovšem platí i o osobě třetí, která zavinila nepřičetnost škůdce.

Dle práva římského, kde, jak jsme poznali svrchu, řízeno se zásadou zavinění, nebyli právi šílení i děti ze škody způsobené (c. 5 § 2 D. adlegem Aq. (9, 2).⁴⁴⁾

Dle starého něm. práva práv byl otec rodiny ze škody, kterou členové rodiny způsobili. (Srovn. *Steinbach* na j. m. 37 a hlavně tam uvedený spis *Brunnerův* »Deutsche Rechtsgeschichte«, I. 12.)

⁴⁴⁾ .. quaerimus, si uriosus damnum dederit, an legis Aquiliae actio sit? Et Pegasus negavit, quae enim in eo culpa, cum suae mentis non sit? .. sed et si infans damnum dederit, idem erit dicendum.«

Novější obč. zákony celkem zaujaly opět z pravidla stanovisko práva římského — avšak s důležitou, požadavkům slušnosti a spravedlnosti přiměřenou, z práva přirozeného čerpanou změnou⁴⁵⁾. Dle pruského zákona (a. L. -R. I. 6, čl. 40—44)^{45a)} ručejí osoby nepřičetné a děti za škody způsobené jen tehdy jestli nelze obdržeti náhrady od osoby, která opomenutím péče povinné škodu nahraditi povinna jest, a to jen potud, pokud možno dle stavu jmění škůdce, aby mu totiž zůstalo, co k živobytí a je-li to dítě, k patřičnému vychování nutno jest.

Dle švýc. zák. čl. 57 jest ten, kdož svou vinou uvedl se v stav pomíjející nepřičetnosti, za škodu v stavu tom způsobenou zodpověden; děti a nepřičetní nejsou pravidlem právi ze škody způsobené — může však soudce dle § 58 z důvodů slušnosti vyjíměčně uznati, že jest škůdce nepřičetný povinen, škodu celou neb z části nahraditi. Dle čl. 61 pak ručí ten, kdo má vůbec povinnost k domácí péči za škody, osobou svěřenou způsobené, nedokáže-li, že skutečně obvyklou podle okolnosti potřebnou péčí osobě svěřené věnoval.

Dle osnovy ruské v § 1071 jsou osoby do 10 let a též i nezletilí do 17 let, jest-li jim nelze seznati bezprávnost a škodlivost činu, jakož i šílení a osoby, které v době činu byly v stavu nepřičetném (ač jestli toho samy nezavinily), prosty závazku ze škody způsobené; avšak mají rodiče, poručníci, učitelé, mistři a principálové^{45b)} škodu svěřenci způsobenou nahraditi, tehdy, jestli nedokáží, že jim nebylo možno, škodný čin zabrániti.

Podobný jest závazek osob, které dle zákona neb smlouvy mají povinnost, choré na duchu opatrovati. (1072).

Nelze-li však od osob těchto (§ 1072) náhrady dosíci, buď že jim nelze viny přičísti aneb že nemají majetku, má soud dle slušnosti uznati, že dítě neb šílený jest povinen škodu dle stavu jmění buď celou neb částečně nahraditi.

Dle něm. obč. zák. (čl. 827 a 828) neručí ten, kdo bez své viny stal se momentálně bezpřičetným jakož i kdo 7. roku nedo-

⁴⁵⁾ Srovn. *Zeiller* III. z. k § 1310 str. 734 a k § 1306 str. 730.

^{45a)} Čl. 40 nařizuje, že kdo sám se uvedl do stavu nepřičetného, musí škodu způsobenou nahraditi. Dle čl. 41 může se v případě, když děti, šílení neb blbí někoho poškodili, žádati jen náhrada bezprostřední škody z jich majetku, a to jen tehdy, když nelze obdržeti náhradu od osob, které opomenuly škůdce opatrovati (§ 42) a též jen potud, pokud možno, aby mu zbylo, co k živobytí a je-li to dítě k patřičnému vychování, nutno jest (43). Zavinil-li poškozený sám, že škůdce jej poškodil, nemá nároku na odškodnění (44).

^{45b)} Srovn. však čl. 1382 Code civil, dle něhož principál a majitel domu ručí bezvýminečně. Srovn. též čl. 61 švýc. z., dle něhož ten, kdo má vůbec povinnost k domácí péči, ručí podobně, nedokáže-li, že péči obvyklou osobě svěřené byl věnoval. Podobně čl. 832 něm., obč. z. Srovn. též text.

sáhl za škodu jinému způsobenou — a podobně i ten, kdož 18. rok nepřekročil, jest-li při činu bezprávném nebyl sobě vědom zodpovědnosti z činu toho. Kdo však jest po zákonu neb dle smlovy povinen, bdíti nad osobami, které pro nezletilost (§ 828), neb pro vady tělesné, neb duševní zvláštního opatrování vyžadují, jest ze škody práv, kterou osoby ty někomu způsobily.

Závazek ten však odpadne, jestli učinily osoby ty své povinnosti zadost aneb jestli by se škoda byla vzdor patřičné péči stala (§ 832). Srovn. *Planck* str. 627.

V případech pak, kde nelze podle zákonitých ustanovení těchto (§§ 827 a 228) ani od škůdce ani (dle § 832) od toho, kdož měl povinnost, nad osobami dotčenými bdíti, dosíci náhrady, jest škůdce přece povinen, škodu potud nahraditi, pokud toho slušnost a spravedlnost podle poměrů jeho majetkových vyžaduje, zejména aby též škůdce nepostrádal následkem toho prostředků k živobytí (§ 829).

První kommise redakční neschválila ustanovení toho »o závazku k náhradě dle slušnosti« — poněvadž trvala přesně na stanovisku zavinění.

Avšak druhá kommise vyslovila náhled, že dle poměrů nové doby a zejména dle názoru lidového jest přiměřeno, aby v případech výše uvedených byl nárok na náhradu poskytnut, byť i vlastně nestala se škoda zaviněním.

Srovn. *Planck* str. 617—621, též str. 627, 628.

Ustanovení našeho obč. zák. jsou podobna nařízením pruského zákona (a. L. R. I. 6, §§ 41—44).⁴⁶⁾

Dle čl. 1307 našeho obč. z. má ten, kdo vlastní vinou uvedl se v stav nepřičetný, škodu v stavu tom způsobenou nahraditi. Totéž platí o tom, který byl tento stav škůdcův zavinil. Též nemá nároku na náhradu škody dětmi neb šílenými neb blbci způsobené ten, kdož sám svou vinou k tomu dal podnětu (§ 1308).

Jinak přísluší poškozenému dle § 1309 náhrada od osob, které škodu zavinily tím, že opomenuly povinnou péči osobám těm nepřičetným neb dětem věnovati.

Nemůže-li poškozený tímto způsobem náhrady dosíci, má dle § 1310⁴⁷⁾ soudce v uvážení, zdali škůdci přece v tomto kon-

⁴⁶⁾ Zajímavé jsou v příčině té protokolly redakční, jak *Pfaff* (*Gutachten* str. 54 a násl. též i v *Grünh.* čas. VIII. str. 711) uvádí. (Srovn. též *Ofner* [*Ur-Entwurf*, Vídeň 1889] *Beratungs-Protokolle* II. str. 189, k § 456 190, 203 k § 461 a násl. Jak *Zeiller* III. z. k § 1306 str. 700 uvádí, zakládá se dle práva přirozeného tato povinnost nepřičetných k náhradě škody (§ 1310) na právu každého, »aby svůj majetek a svá práva zachovali.« Podobně uvádí též *Pfaff* (v *Grünh.* čas. I. c.) že všichni redaktoři na důvod tento se odvolávali. Proti tomu *Unger* I. str. 135. Srovn. ještě *Randa*, *Závazky* str. 41 a násl. str. 32 násl. a j. v.

⁴⁷⁾ Srovn. k tomu též *Pfaff-Krains*, *Comm.* II., § 402 str. 271—3, *Unger* *Priv. R.* II. str. 232—3 a j. v.

kretním případě nelze vinu přičítati, aneb jestli poškozený se nebránil z ohledu na škůdce; aneb konečně vzhledem na stav jmění škůdce a poškozeného uznati, že jest škůdce povinen celou neb alespoň slušnou část škody nahraditi.⁴⁸⁾

Podstatně tedy souhlasí ustanovení našeho obč. zák. se zásadami, v jiných zákonech vyslovenými a uznanými. Proto by bylo toliko žádoucí, aby čl. 1310 obč. z. zněl jasněji; jest totiž dle nynějšího znění pochybno, může-li soud též v případě čl. 1307 poškozenému z majetku škůdce podpůrně přisouditi částečnou neb celou náhradu. Zajisté že náhled, který tu připouští, odpovídá duchu zákona (srovn. též *Unger* I. str. 135, 136 — *Randa*, *Závazky* str. 32 též *Pfaff*, *Gutachten* str. 56, 57 v *Grünh.* čas. VIII. str. 712 a násl.⁴⁹⁾, neb není důvodu podstatného, činiti v příčině té rozdíl mezi trvalou a pomíjející nepřičetností. Avšak bylo by záhodno, ustanovení našeho obč. z. upravit ve smyslu ustanovení čl. 827, 828 a 829 něm. obč. zák. (Sr. svrchu.)

d) Dle práva římského byl nárok na náhradu škody, způsobené sesutím se stavení a pod. (»opus« srovn. svrchu úvod) pravidlem jen tehdy odůvodněn, bylo-li tu náležitostí »actionis legis Aquiliae«. Avšak zvláštní ochrany poskytovalo právo římské proti hrozícímu nebezpečí sbořením ústavem »Cautio damni infecti.« (Srovn. též svrchu úvod.) Hrozilo-li stavení a podobná věc (»opus«) sesutím, mohl vlastník sousedního pozemku žádati od vlastníka stavení hrozícího sesutím zajištění škody pro případ sboření. Stala-li se pak skutečně sesutím škoda, byl vlastník práv z těže bez ohledu, bylo-li mu lze viny přičítati čili nic.⁵⁰⁾

Pruský zákon (a. L. R. I. 6. 26) nařizuje toliko, že ten, kdo zákon policejní k uvarování škod vydaný, přestoupí, ručí za škodu tím způsobenou, jako by byla jeho jednáním povstala; pak v I.

⁴⁸⁾ *Unger* (I. str. 138 a násl.) shledává důvod toho, že osobám těmto lze náhradu celé neb částečné škody uložit, vzdor tomu, že jim vinu přičísti nelze, ne tak v subjektivním ethickém momentu (v humanitě slušnosti a spravedlnosti) jako spíše v momentu objektivním, sociálním, totiž v poměru stavu jmění poškozeného a škůdce; kdo spíše unese škodu tu, má ji též nésti. (»Ökonomische Tragfähigkeit« dle *Bluntschli*-ho *Kom. k Curyšskému zák. III.* str. 648). *Unger* str. 140.

⁴⁹⁾ Avšak nelze *Pfaff*ovo přisvědčiti, že to bylo též v úmyslu kommise a redaktorů obč. zák. (Srovn. *Ofner* *Ur-Entwurf* *Beratungs-Prot.* II. str. 205 ad 14c [§ 439 R. E. 1310]. Tu poukázal člen *Scheppel* k tomu, že tentýž poměr nastává i v příčině pomíjející nepřičetnosti (ku př. když se tak stane následkem velkého leknutí a pod.) avšak kommise nevzala na to ohledu.

⁵⁰⁾ *Puchta* I. c. § 394, *Brinz* I. §§ 64—66 str. 226—234, *Windscheid* I., § 459 až § 460 (srovn. úvod). Srovn. hl. I. 14 § 12 D. h. t. (39 2.), (»vitis aedium, loci, operis«). »Opus« jest především budova ale i jiné zařízení (Srovn. I. 24 § 9 D. h. t. *Windscheid* str. 668. *Edikt praetorův* obsažen jest v I. 7 pr. D. h. t. Srovn. ještě též i I. 18 § 4 D. h. t. *Windscheid* § 460 str. 673 a j. v.)

8, § 37, »že jest majitel budovy povinen, udržovat ji v dobrém stavu, aby obecnstvu škoda z toho nepovstala«.

Dle čl. 351 saského zák. ručí vlastník budovy sousedu za škodu, která povstala vadným stavebním stavem téže, jest-li škoda ta měla původu svého z vadné stavby aneb z opomenutí rádného udržování.

Rak. obč. zák. přijal v čl. 343 ústav tento právní — ovšem ve způsobě podstatně změněné.

Dle čl. 343 jest držitel⁵¹⁾ věci neb věcného práva, mžžel-i dokázati, že něčf stavení aneb jiná cizá věc (*opus* srovn. pozn. 50) jest na spadnutí a že mu zjevná škoda hrozí, oprávněn žádati, aby vlastník téže mu zjednal jistotu — ač nebylo-li již úřadem administrativním z ohledů veřejných zařízení učiněno.

Stala-li se pak sesutím stavení neb věci dotčené škoda, nelze poškozenému, jako v právu římském bezvýminečně náhradu žádati — nýbrž jen na základě ustanovení zákona dle čl. 1295 o z. obč. a to bez ohledu, žádal-li dříve jistotu čili nic.⁵²⁾

Srovn. hlavně *Randa*, Eig. -R. str. 107, 138. Též *Unger* I. 75 a násl. Dle protokollů redakčních obč. zák. »měla jistota pouze sloužiti k tomu, aby vlastník sesutím hrozící věci neváhal, nutně opravy zaříditi« (Srovn. *Unger* I. str. 75 a násl., *Ofner* I. str. 239 *Randa*, Eig. -R. str. 137 a násl.)⁵³⁾

Z toho zřejmo, že vlastně pro rak. právo ústav tento právní jest bezvýznamný.

Dle Code civil čl. 1386 (a Codice civile čl. 1155) jest vlastník stavení, které se následkem opomenutí oprav neb vadné stavby sesulo, práv bezvýminečně ze škody z toho povstalé.

Dle práva švýcarského (dle vzoru č. 1386 Cod. civ.) čl. 67, 68 jest vlastník budovy a pod. věci, která se následkem vadné

⁵¹⁾ Srovn. zajímavou debatu u *Ofnera* (Ur-Entwurf u. die Beratungs-Protokolle. Vídeň 1889) I. str. 239, kde Vídeňská fakulta navrhovala, aby právo, zajištění žádati, uděleno bylo též držiteli osobního práva na př. nájemci. Ref. však poukázal na ustanovení in l. 3 D op. novi nunt. a navrhoval zamítnutí, což přijato.

⁵²⁾ Dle práva pruského (I. 8 §§ 33 a násl.) přihlíží k odstranění nebezpečí úřad. (*Förster* na j. m. § 171). Česká práva měst řídila se tu právem římským. Srovn. *Koldán* (Práva městská král. Českého a markr. Moravského). Upravil *Josef Jireček* (1876) K. 25 str. 277. K tomu *Randa*, Eig. str. 138.

⁵³⁾ Jinak *Pfaff*. Gutachten str. 47 a *Krainz-Pfaff* § 420 str. 335, 336. Dle tohoto má v případě, že se sbořením škoda stala a není-li tu zavinění, poškozený jen na základě jistoty t. j. na základě a dle obsahu smlouvy o dané jistotě právo, náhradu žádati. Neb škoda, bez viny vlastníka sbořené věci povstala, pokládá se za nahodilou (§ 1311 obč. z.). Proto tedy nemá ten, kdo jistotu nežádal, v případě tom nároku na odškodnění a podobně, sbořila-li se budova dříve než jistota byla dána. Jinak ovšem, jestli lze vlastníku sbořené věci vinu přičítati. (Krainz-Pfaff str. 336.)

konstrukce neb že bylo nutných oprav opomenuto, sesula, práv ze škody tím povstalé.

Dle čl. 68 švýc. z. může též ohrožený soused žádati, aby bylo učiněno opatření k jeho zajištění.

Dle osnovy ruské čl. 1095 jest vlastník budovy, jezu, vodu-vodu neb jiné stavby povinen nahraditi škodu, která věci tou způsobena byla následkem toho, že nebyla udržována v patřičném stavu aneb následkem vad stavebních. V tomto posledním případě přísluší vlastníku postih proti staviteli. A podobně ručí za škodu tu, komu přísluší právo držení neb užívání budovy neb věci na cizém pozemku.

Dle § 1076 může ten, komu hrozí nebezpečí budovou neb věci takovou žádati, aby zjednal vlastník jistotu a učinil opatření, aby se škoda nestala.

Nový obč. zák. něm. má ustanovení o tom v čl. 836—838 (k tomu čl. 908).

První osnova nařizovala, že jest vlastník pozemku, na němž stojí budova neb jiná věc (opus) povinen, pečovati o to, aby se věc nesesula; opomenul-li toho, jest práv ze škody z toho povstalé. Druhá komise změnila ustanovení to potud, že jednak uvalila břemeno důkazu na vlastníka věci sbořené, že patřičnou péči věci věnoval a že dále nařídila, že nikoliv vlastníka, nýbrž držitele věci (*Eigenbesitzer* dle čl. 872 něm. obč. zák.) stíhá závazek tento. Neb dle zásady zavinění v německém obč. zák. přijaté, měl by jen ten ze škody sbořením způsobené práv býti, kdo škodu tu zavinil. Avšak v nejčtetnějších případech nelze však důkaz zavinění provésti. (O přesunutí důkazu srovn. též již svrchu text a pozn. 17 a 43 a ještě dále. K tomu *Derenburg* II. 2 str. 646; *Planck* 624 a násl., 633 a násl. a j. v.)

Dle toho tedy ustanovuje čl. 836, »že držitel pozemku, na němž jest budova neb jiná věc vystavěna, jest v případě, když věc ta se následkem vadné konstrukce neb zanedbaného udržování sboří a někoho usmrtí neb poraní neb věc poškodí, práv ze škody z toho povstalé.« Závazek ten však nenastane, dokáže-li žalovaný, že patřičnou péči byl k odvrácení nebezpečí věnoval.

Dřívější držitel ručí za škodu, jestli se sboření stalo během roku po ukončení jeho držby, leda by dokázal, že za své držby péči povinnou věci věnoval aneb že nový držitel byl by mohl nebezpečí odvrátiti, kdyby byl povinnou pečlivostí k věci přihlédl.

Dle čl. 837 jest pak stejně práv ze škody takto povstalé ten, kdo na cizím pozemku drží stavení neb jinou věc, užívaje práva svého (ku př. služebnosti).

Kdo vydržování stavení převezme za držitele neb kdo jest povinen maje právo užívání, budovu v dobrém stavu udržovati,

ručí stejným způsobem za škodu sbořením způsobenou jako držitel («Eigenbesitzer»).

Obč. zák. něm. vychází totiž z toho stanoviska, že ten, kdo věc drží aneb kdo jí užívá, má nejlepší příležitost, přesvědčiti se o jejím stavu a učiniti opatření potřebná, aby se sesutí zabránilo. (Srovn. hlavně *Planck* str. 635 a 636.)

K tomu nařizuje, jak jsme též již svrchu seznali, čl. 908 něm. obč. z., že v případě, kde stavení hrozí sesutím, jest vlastník sousedního pozemku oprávněn od osob v čl. 836, 837 a 838 něm. obč. zák. uvedených žádati, aby učinily opatření, kterým by se nebezpečí hrozící odvrátilo.

Důvody již vícekrát přivedené, na něž se při zostření a rozšíření závazku k náhradě škody poukazuje, zejména rozmnožené nebezpečí pro život i majetek ve zvýšeném ruchu života moderního vyžadují zajisté, aby i v našem obč. zák. na místě nevýznamného (*Randa: Eigen. 238*) ustanovení § 343 obč. z. byla zavedena nařízení podobná, jako v novějších zákonech i osnovách, zejména v něm. obč. z.

Ovšem v ustanovení čl. 836 něm. obč. zák. jest vlastně jen potud závazek k náhradě škody nezaviněné obsažen, že byl žalovanému uložen důkaz o tom, že své povinnosti zadost učinil, který, jak jsme svrchu již uvedli (tak *Planck* l. c. i *Dernburg* l. c. a motivy), jest velice nesnadný, takže pak ovšem pravidlem, žalovaný bude k náhradě škody odsouzen. (Tak hlavně *Dernburg* l. c.)

Avšak bylo již proti I. návrhu navrhováno, aby se raději od toho upustilo a aby uznán byl držitel za povinna škodu nahraditi, dokáže-li se, že se sboření stalo následkem vad, konstrukce neb zanedbaného udržování. Tak i podstatně *Code civil* v čl. 1386 a *Codice civile* čl. 1155.

S návrhem tímto bychom pro naše právo též souhlasili. (Srovn. ještě *Unger* I. str. 81, který hájí bezvýminečné ručení «ex lege», a *Steinbach* str. 20 a j. v.)

III.

V příčině škody jinou osobou způsobené.⁵⁴⁾

Ze zásady zaviněné (*Verschuldungsprinzip*) vychází, že ze škody osobou jinou bezprávně způsobené právi jsme tehdy, jestli nám v bezprávném jednání škůdcově viny přičísti lze.

⁵⁴⁾ Srovn. hlavně: *Zeiller* III. 2 str. 721 a násl., 741 a násl. *Stubenrauch* II. (8. vyd. 1903) str. 669 a násl. *Kranz-Pfaff*, II. §§ 406, 464 a j. v. *Randa*, O závazcích (§ 2), str. 44 a násl. *Randa*, Dobrozdání, str. 129. *Unger*, I. hlavně str. 53 a násl., str. 62 a násl. *Steinbach*, str. 37 a násl. *Dernburg*, II. 2, str. 621 a j. *Pfaff*, Dobrozdání, VII. str. 67 a násl. *Strohal* tamtéž str. 153 a násl. a j. v.

Tak ustanovují též dle vzoru práva obecného, občanské zákony, které zásadu zavinění za základ pro závazek náhrady škody přijaly, zejména: pruský zákon (a. L. R. I. 6 § 60 a násl., 64 a násl. I., 13 § 36) náš obč. zák. (§§ 1313, 1301) a obč. z. saský § 779. Poněkud jinak *Code civil*. Týž přijal taktéž, jakož seznali jsme, zásadu zavinění (čl. 1382), avšak ustanovil v čl. 1384 (srovn. též italský zák. čl. 1153) značné výjimky od této zásady a to zejména v tomto směru v čl. 1384 odst. 1 »že nejsme jen za škodu povinni ručiti, kterou vlastním jednáním způsobíme, nýbrž i za tu, kterou způsobily osoby jednáním svém, za které musíme ručiti neb kterou byly věci způsobily, na které máme dohlížeti.« V odst. 2 pak osoby ty, které ručí za škodu jinými způsobenou, jsou uvedeny. (Srovn. dále.) Zejména pak náš obč. zák. věren zásadě o zavinění, nařizuje v čl. 1313, »že ze škody bezprávně od osoby jiné způsobené, není pravidlem nikdo práv, pokud v bezpráví osobou tou způsobeném viny mu přičítati nelze,« aneb jak čl. 1313 zní: »pokud se jednáni toho bezprávného též sám nezúčastnil.«

V následujících pak čl. 1314—16 zákon náš uvádí »výjimky« (dle marginální rubryky) z tohoto pravidla, které však jsou toliko případy takovéto nepřímé viny na bezprávném jednání osoby druhé a tedy (jak trefně *Randa*, »Závazky« str. 44 praví) vlastně jen důsledky tohoto obecného pravidla. Skutečné výjimky od pravidla v § 1313 obsaženého jsou případy v §§ 1316 až 1318 obsažené.

Není nám ovšem, jak jsme již svrchu poznamenali, lze a též není účelem článku tohoto blíže a k veškerým těmto případům přihlédnouti, o kterých ostatně důkladně zejména *Randa* (l. c.) pojednává.⁵⁵⁾

A. Skutečné výjimky de lege lata z pravidla v § 1313 o. z. obč. vysloveného jsou pak stručně tyto: 1. Dle čl. 1316 jsou plavci i povozníci naprosto povinni nahraditi škodu, kterou zřízenci jejich na zboží nákladním učinili. Srovn. též čl. 400 obch. z.; sem též náleží ručení v příčině aerární pošty (srovn. též, dále) a ručení veřejných skladišť dle zák. ze dne 28. dubna 1889 § 14; dále sem spadá vůbec ručení státu jako podnikatele za své zřízence (*Randa*, str. 35, 50 a 56. Srovn. též dále zejména i o ručení právn. osob a státu.)

Podobně ručí hostinští naprosto za škodu, kterou lidé jejich pocestným na zavazadlech v jich domě způsobili. Čl. 1316

Obč. zák. § 1313 a násl. a. L. R. I. 6 § 56 a násl. hl. § 60 a násl. § 64 (= 1315 obč. zák.) § 65 a násl. též I. 3. § 36. Zákon saský § 779. *Code civil* čl. 1384. *Codice civile* čl. 1153, švýc. z. § 61—63, ruský nástin § 1074, 1075, něm. obč. z. čl. 701 a 703, pak hlavně čl. 831 a násl. a 278 a j. v.

⁵⁵⁾ K tomu též *Zeiller*, III. 2, str. 742 a násl. *Stubenrauch*, str. 670 a násl. *Randa*, hl. str. 50 a násl.

přihlíží k deliktům, čl. 970 upravuje závazek hostinských z poměru obligací. (Srovn. Codex Theres. IV. *Horten* III. 20 §§ 30—34.) Kdežto totiž de lege lata (de lege ferenda srovn. dále) principál za škodu zřízencem při práci svěřené způsobenou ručí jen tehdy, když poškozený dokáže, že zřízenec byl osobou nespůsobilou a že principál o tom měl vědomost (neb mítí musel) jest v případech těchto principál práv i tenkrát, když jest zřízenec osobou způsobilou a principálu viny přičítati nelze. (Srovn. o tom ještě dále.) K tomu hlavně *Randa*, *Závazky* I. cit. V římském právu to známé případy actionis adversus nautas, caupones, stabularios, o nichž jsme se svrchu již zmínili.

Avšak co se týká živnostních vozků jest čl. 1316 zrušen čl. 395 a 402 zák. obch. (Srovn. *Randa* str. 51.)⁵⁶⁾

Ostatně souhlasíme s návrhem *Pfaffa* (*Gutachten*, str. 89), že jest žádoucí, aby se ručení, hostinským uložené, rozšířilo i na jiné živnosti a ústavy, kde jest zákazník poukázán, na zřízence ústavu se spoléhati, zejména na lázně.

Důvod bezvýmínečného ručení tohoto jest dle *Zeillera* (II. str. 745), že jest nutno, aby osoby ty s větší opatrností vybraly sobě osoby služebné, jimž cestující nuceni jsou svěřiti věci své. V příčině povozníků srovn. též čl. 395, 396, 400, 401 a 408 obch. zákona. Podobné ručení nařizuje též § 63 pošt. ř. z 1./12. 1838 č. sb. z. 312 v příčině poštovních a jich služebných osob vůči cestujícím zvláštní poštou.⁵⁷⁾

2. Čl. 1317 poukazuje na zvláštní zákony, jimiž ručení veřejných ústavů dopravních jest upraveno. Sem patří zejména zákony o poštách a o železnicích dle § 19 c. nař. z 16./11. 1851 č. 1 ř. z., dle min. nař. z 18./9. 1864 č. 238 § 10, dle min. nař. z 10./12. 1892 č. 207 a čl. 422 a 423 obch. z. (V příčině poško-

⁵⁶⁾ *Cosack* I. c. čítá případy tyto k případům »ručení za náhody vnitřní« čili »ručení až do vyšší moci«. Srovn. však svrchu a hlavně *Dernburg* II. 147, 148 (proti *Exnerovi*) a *Randa* I. cit.

⁵⁷⁾ Zdali vylučuje závazek hostinského dle čl. 970 a 1316 z. obch. vyhláška vyvěšená, že za věci odevzdané zřízencům neručí? (Srovn. návrh *Hortenův* III. díl 20 kap. § 30. *Harrasovský*, *Codex Ther.* IV.). Dle něm. obč. zák. § 701 nesprošťuje ohlášení takové hostinského závazku. Čl. 701 něm. obč. z. nařizuje, že jest hostinský povinen nahraditi hostu škodu, kterou týž ztrátou neb poškozením věci vnešených utrpěl, leda by škoda způsobena byla hostem neb jeho společníkem neb zřízencem neb i povahou věci neb vyšší moci. Vnešena jest věc, když byla odevzdána hostinskému neb lidem téhož k tomu určeným neb i na místo určené. Ohláška, že hostinský za škodu neručí, nemá platnosti. Čl. pak 702 téhož zák. ustanovuje, že neplatí všeobecné nařízení čl. 701, jedná-li se o peníze neb cenné papíry neb skvosty, nýbrž toliko do 1000 M., leda by hostinský je vědomě převzal neb se zpečoval je převzítí aneb škoda se stala vinou jeho zřízenců. De lege ferenda se ustanovení čl. 701 pro naše právo zamlouvá, nikoliv však čl. 702 zejména nikoliv do obnosu určitého. Dle čl. 703 pomine závazek hostinského, jestli mu host hned škodu neoznámil, leda jestli hostinský sám věci převzal.

zení na těle a usmrcení srovn. svrchu uvedený zákon z 5./3. 1869 č. 27 a zákon z 12./7. 1902 č. 145 ř. z.)⁵⁸⁾ Zejména též ručí stát při poštovních zásilkách rak. uh. pošty až do vyšší moci. (Srovn. sml. pošt. s Něm. z 7./5. 1872 č. 17 ř. z. z r. 1873 str. 553. Dle světového pošt. spolku sprostuje vis major závazku, nikoliv však dle interních rak. předpisů. Srovn. též *Randa*, I. c. *Politzer*, *Hdrlcht.* § 148.⁵⁹⁾

3. Utrpěl-li škodu kdo tím, že naň spadla věc nebezpečně pověšená neb postavená neb že bylo z bytu něco vyhozeno neb vylito, povinen jest ten ji nahraditi, z jehož bytu bylo hozeno neb lito neb věc spadla. (Známa v ř. právu »actio de effusis et dejectis«.)

Srovn. k případům těmto *Codex Ther.* (*Harrasovský*) IV. Návrh *Hortenův* III. díl str. 23 kap. 8 § 10, *Zeiller* III. 2 str. 744 a násl. *Stubenrauch* (8. vyd.) II. str. 675 a násl., *Randa*, *Závazky* I. cit. hl. str. 50 a násl., *Unger* I. str. 83 a násl. a j. v.

Avšak k těmto případům vyjímecným 1.—3. druží se ještě řada jiných, zvláštními zákony ustanovených, jakož je důkladně uvádí hl. *Randa* (O závazcích str. 51 a násl., též *Stubenrauch* II. str. 670 a násl. a j.).

K ustanovením těm není v příčině otázky nám učiněné, ničeho podstatného k podotknutí a odvoláváme se na literaturu právě vytknutou, hlavně pak na důkladné pojednání *Randovo*.

B. Jak již svrchu podotknuto, uvádí obč. zák. pak v čl. 1314 a 1415 pod 4 rubrikou »výjimky« další případy, které však nejsou vlastně výjimky od pravidla v čl. 1313 (1295, 1301) vysloveného, nýbrž toliko zvláštní *důsledky* zásady zavinené. Srovn. *Randa*, *Závazky*, § 2 str. 44 a násl. Uvádíme případy ty stručně k vůli celistvosti:

1. Dle § 1309 jsou osoby, které obmeškaly povinné opatrování nepřičetných a pod., právy ze škody, kterou tyto následkem nedostatečné dohlídky způsobily. Srovn. čl. 832 něm. obč. zák. a §§ 60 a 61, švýc. z. *Randa* str. 44. Srovn. o tom již svrchu ad II. c.

⁵⁸⁾ Zákon ze dne 12. července 1902 č. 147 ř. zák. se výslovně táhne jen k zák. z 5./3. 1869. Avšak že ustanovení čl. 422 a 423 a násl. obch. z. i pro dráhy vůbec elementární moci hnané platí, jest zajisté zřejmo, když se dopravou věcí zabývají. — Dle čl. 423 obch. zák. nejsou dráhy oprávněny, vyloučiti neb změnití ručení dle ustanovení čl. 395, 6, 7, 400, 401 a 408 z. obch.

⁵⁹⁾ V příčině vyšší moci jsou v Rakousku nařízení rozdílná pro interní a pro mezinárodní dopravu. Dle rak. práva pošt. ručí c. k. pošta též za vyšší moc, vyjímaje ztrátu rekommandovaných dopisů dle čl. 395 obch. z., poněvadž není předpisů zvláštních. Dle něm. rak. smlouvy ze dne 7. května 1872 č. 42 odst. 3 lit. c osvobozuje vis major od závazku k náhradě škody. Srovn. *Politzer*, *Österr. Hdrlcht.* k § 148 str. 553. (Vůbec §§ 146 a násl. k této otázce.)

2. Dle čl. 1314 obč. z. povinen jest ten, kdo vezme někoho do služby, jenž nemá vysvědčení neb podrží-li vědomě někoho ve službě, kdo jest povahou těla neb myslí nebezpečný neb přechovává-li u sebe známého zločince, nahraditi škodu, kterou tyto osoby nebezpečnou povahou svou způsobily. (Srovn. *Randa* l. c. str. 44, 45, *Stubenrauch* II. 2 str. 743.)

3. Velice důležité, ale rovněž nejasné a sporné ustanovení obsahuje § 1315 obč. z. Dle tohoto § 1315 obč. zák. jest ten, »kdo vědomě k něčemu zřídil takovou osobu nebezpečnou — neb kdo zřídil k práci neb k něčemu jinému osobu neschopnou, práv ze škody, kterou někdo jiný tím vezme.«⁶⁰⁾ Srovn. k tomu článku 1315 obč. z. *Randa* l. c. str. 45 a násl., pak dodatky str. 120; *Unger* I., str. 53 a násl., str. 63 a násl.; *Steinbach* l. c. str. 37 a násl.; *Pfaff*, Gutachten, VII., str. 67 a násl.; *Strohal*, Gutachten, str. 153 a násl.; *Zeiller*, III., str. 283, III., str. 743—4, III., 506 *Schreiber*, Arbeitsvertrag; *Stubenrauch*, II., k §§ 1010, 1161, 1315 str. 231, 233, 437, str. 613—5; *Pfaff-Krainz* § 406; *Codex Theresianus* (Harrasovský) I. sv. Návrh Martiniho, III. díl, 13. kap. (o zavinění), § 28 a j. v.

Jak svrchu již podotknuto, jsme podle zásady zavinění jen tehdy ze škody z bezprávného jednání jiných povstalé právi, jestli nám v bezprávi tom osoby jiné též viny přičísti lze. Tak zejména i dle práva obecného, ačkoliv jest v právu římském otázka ta sporna. Pravidlem se tu ovšem nárok na náhradu škody bezvýmínečně v případech těch ze zavinění osob třetích nepripouští — avšak jsou i důležité případy opačné⁶¹⁾ (srovn. též *Windscheid*, II., § 401, str. 463 a násl.), jakož zejména případy tak zv. »actionis adjectivae qualitates« (actio institoria a exercitoria) dosvědčují. Avšak jsou to taktéž i v právu římském jen výjimky. Právo obecné setrvalo přesně na stanovisku zásady zavinění, a podle téhož pak i nové obč. zákony, a to zejména pruský a. L.-R. I., 6, §§ 53, 64 a násl., I., 13, § 36 (k tomu též I., 11, §§ 928—930), náš rak. obč. z. §§ 1295, 1301, 1315, 1010, 1161; též saský zákon § 776 a § 779; jinak ale Code civil 1384 a Codice civile čl. 1153 a též jinak nejnovější zákony (švýc. §§ 61—63, něm. obč. §§ 831, 278, ruská osnova §§ 1074, 1075), jakož dále blíže seznáme.⁶²⁾

⁶⁰⁾ Čl. 1315 jest podstatně souhlasný čl. 65, I., 6 pruského zák. (a. L.-R.). Jinak Code civ. čl. 1384 a Codice civile (1153). Srov. dále.

⁶¹⁾ Srovn. též l. 149, D. de reg. j. 50, 17 »ex qua persona quis lucrum capit, ejus factum etiam praestare debet.« (Ulpian). K tomu ale i hlavně l. 25, §§ 7 D. 19, 2 a j. v. *Windscheid* § 401, *Brinz*, Pand. I., §§ 117, 118, 142, III., §§ 366—371, hl. str. 1615, 1616 a j. v.

⁶²⁾ Srovn. k této velice důležité a nesnadné otázce literaturu svrchu vyznačenou, hlavně: *Unger*, I., str. 53 a násl. (o poměrech obligačních) a str. 62 a násl. (mimo smlouvy); *Randa* závazky (§ 2, str. 44 a násl.) a dodatky, pak

Záhadno jest již dle znění čl. 1315, zda-li výraz »vědomě« vztahuje se též na druhý případ (»neb kdo zřídil k práci . . . osobu neschopnou«).⁶³⁾ Po našem náhledu nelze o tom pochybovati, jednak dle souvislosti tohoto článku s čl. 1313—1314, zejména vzhledem k tomu, že se jedná právě o výjimku z nařízení čl. 1313, že »za bezprávné činy jiného není nikdo zodpověden, leda by mu též zavinění bylo lze přičísti«, tak že tedy vůči zásadě zavinění v našem obč. zák. jinak souditi nelze. Tomu nasvědčuje též ustanovení § 264 obč. z. a podobné ustanovení pruského zákona a. L.-R. I., 6, § 64, který byl (spolu s ustanovením I., 13, § 36) našemu obč. zák. v čl. 1315 vzorem. Tomu nasvědčuje dále též úmysl redaktorů obč. z., jak z protokollů dotčených zřejmo. (Srovn. tyto hl. u *Pfaffa*, Gutachten, str. 63 a násl.)⁶⁴⁾

Avšak v stručných slovích čl. 1315 obč. z. jest vyznačena zásada velice závažná o otázce rovněž důležité, jako nesnadné a sporné.⁶⁵⁾ Naskytuje se totiž otázka, zdali ustanovení čl. 1315 obč. z. platí v stejné míře pro případy mimosmluvné i pro poměry obligační?

Jakož uvedeno, jest de lege lata dle obč. z. nepochybno, že vyhledává se k ručení principála za pomocníka a pod. vždy též vina principálova, podobně jakož jsme též dle práva římského jako pravidlo seznali, t. j. tedy dle zásady v čl. 1315 vyslovené, »jestli se principál dopustil viny při výběru (culpa in eligendo) nebo při dozoru (c. in inspiciendo et custodiendo) zástupce neb pomocníka.«

Dle náhledu panujícího (hlavně *Randa*, Gutachten, str. 129 a Závazky, str. 45—50) — pak platí zásada tato v čl. 1315 vyslovená, »že principal (dlužník) ručí za své pomocníky neb zástupce jen potud, pokud mu viny ve výběru neb dozoru zřízců přičísti lze stejnou měrou i v příčině deliktů i v příčině po-

Haftung der Eisenbahn-Untern. a j. v.; *Pfaff* (Gutachten) str. 67 a násl.; *Strohal* (dto.) str. 153, 154; *Menzel* na j. m.; *Krasnopolski* (v Mnich. Krit. Vierteljsch., 22. sv., str. 310; též *Schreiber* (der Arbeitsvertrag) na j. m. (k tomu *Unger*, I., 55.) Pak Verhandlungen des 17. Deutschen Jur.-Tags (II., str. 95 a násl. v příčině obligací), jakož i des 18. d. Jur.-Tags (II., str. 67 a násl., 166 a násl., delikty). *Krainz-Pfaff* § 406 a § 374 a j. v.; *Stubenrauch* II. hl., str. 673 a násl., pak str. 437 a násl.; *Matajas* na j. m. 5. kap., str. 72 a násl. (»Die Haftung des Unternehmers für seinen Gehilfen im Geschäftsverkehr« a hl. též »Unterschied zwischen Gehilfen u. Substituten«). *Planck* str. 50, 623, *Dernburg* str. 143 a násl., 620; *Cosack* str. 608 a j. v.

⁶³⁾ Srovn. o tom *Randa* l. c., *Pfaff* l. cit., *Strohal* l. c., *Krainz-Pfaff* § 406 a j. v.

⁶⁴⁾ *Krainz-Pfaff* II., § 406 však podotýká k tomu »dolus liegt (aber) nicht wesentlich in einer solchen wissentlichen Bestellung« (str. 321, pozn. 6): proti *Strohálovi*, Gutachten, str. 154, pozn. 1.

⁶⁵⁾ Tak dí *Unger* I. (ad VII., str. 53): »Es ist eine praktisch überaus wichtige Frage.«

měří obligacních. (Srovn. §§ 1315, 264, 1010, 1161 obč. z. K tomu *Zeiller* III., 2, k § 1161 str. 506. *Randa* l. c.) Dokladem toho jsou též protokoly redakční,⁶⁶⁾ kde vysloveno, že jest principál první a vzdálenější příčinou škody, že však neručí tak přísně jako dle práva francouzského (k čl. 1384 C. civil). (Srovn. *Randa*, Gutachten 129, Závazky 45 a 46, též *Unger*, I., str. 58 a pozn. 9.)⁶⁷⁾

Avšak obecně uznáno,⁶⁸⁾ že změněné poměry a potřeby nové doby, důvody hospodářské a životní vyžadují tu přísnějšího stanoviska i pro právo obligacní i pro delikty, a zejména též upravení otázky té pro právní poměry ze smluv i mimo smlouvy stejnoměrné.⁶⁹⁾ Proto učiněny již nyní četné pokusy, aby se ručení principálův za pomocníky a zástupce přiostrilo.⁷⁰⁾ Ovšem ze stanoviska přísného práva dlužno náhledy v příčině té vyslovené zejména dle našeho obč. z. pokládati jen za návrhy »de lege ferenda.« Tak již *Pfaff*,⁷¹⁾ který (v *Dobrozdání* str. 68 a násl.) sice podstatně s názory výše uvedenými souhlasí, avšak se dokázati snaží, že ručení principálovo v poměrech obligacních za škodu pomocníky a pod. způsobenou jest mnohem širší, než v příčině deliktů.

Úmysl zákonodárce, uvádí *Pfaff*, v příčině obligací byl, že »pravidlem ručí ten, kdo ku splnění závazku svého použije pomocníka, vůbec za jeho zavinění« (str. 80). Zásada ta není prý ovšem v této všeobecnosti v zákoně vyslovena a připouští též závažných výjimek, kde jest závazek ten mírnějším, zejména když byl dlužník výslovně neb dle poměrů mlčky oprávněn, voliti si zástupce, tu ručí též jen za vinu při výběru (»culpa in eligendo«). Že však skutečně pravidlo to v našem obč. zák. jest vysloveno, a že není na ustanovení čl. 1010 a 1161 obč. z. obmezeno, snaží se *Pfaff* dokázati hlavně z protokollů redakčních (str. 81 a násl.).

Týž dochází pak k resultátu: I. že ručení principálovo za pomocníka nelze omezovati jen na případy, o kterých se zákon

⁶⁶⁾ Srovn. *Randa*, Závazky str. 46, který uvádí tu doklady z *Cod. Ther.* (Harrasovský), a to z návrhu *Hortanova* (Harrasovský IV. díl) i *Martiného* (Harrasovský, V. díl).

⁶⁷⁾ Který však (I., str. 57, pozn. 9) varuje (proti *Krasnopolskému* l. c.) před přečtením protokollů redakčních. Tak i *Randa* l. c. (ano tak i sám *Pfaff* v *Grünh.* čas. VIII., str. 713. vybízí k opatrnosti).

⁶⁸⁾ Tak srv. *Unger* I., § 3: »es lässt sich nicht verkennen, dass dieses Resultat weder den veränderten Verkehrsverhältnissen noch dem heutigen Rechtsbewusstsein entspricht.« Tak i *Randa* str. 47 a j.

⁶⁹⁾ Srov. *Unger* str. 63 a násl., *Randa*, Závazky l. c. Verh. des 18 d. Juristentags hl. II., str. 80 a 81.

⁷⁰⁾ Též pro právo římské. — Srovn. *Windscheid* II., § 401 a Verh. des 17. Jur.-Tags II. hl., str. 95 a násl.

⁷¹⁾ Jenž na str. 68 uvádí, »že dějiny o vzniku § 1315 dokazují, že se článek ten vlastně především týká náhrady za škody z deliktů pomocníků.«

výslovně zmiňuje, jakož i II. že se srovnává s úmyslem zákonodárce, aby v případech pochybných spíše vždy na ručení principálovo bylo uznáno (str. 85.⁷²⁾

Krasnopolski (v *Mnich.* krit. *Vierteljahrsschrift* 22. sv. hl., str. 510, 511) pak uvádí, že principál i dle § 1315 obč. z. ručí bezvýmínečně za škodu pomocníkem způsobenou, poněvadž prý redaktoři odůvodňují ustanovení toto (§ 1315) tím, že principál jest první vzdálenější příčinou škody, pomocníkem způsobené.⁷³⁾ Podobně též i u *Stubenrauch* (8. vyd. l. c. k §§ 1315 a 1161. Srv. též *Schreiber*, *Arbeitsvertrag*) vysloveno, že jednání zástupce jest totožné s jednáním zastoupeného, z čehož bezvýmínečné ručení principálovo pak konsekventně vyplývá. Souhlasně též i se vyslovuje *Steinbach* na j. m. str. 36 a násl. a tak i též *Mataja* na j. m. str. 38 a násl., 70 a násl., pro bezvýmínečné ručení principála za škody pomocníkem neb zástupcem způsobené i v poměrech obligacních i mimosoudních. *Unger* (I., str. 53, str. 62 a násl.) uznává (souhlasně s *Randou*), »že de lege lata dle čl. 1161, 1010, 1315 a 264 obč. z. ručí principál pravidlem za své pomocníky jen potud, pokud se dopustil viny při výběru (volbě) jich neb při doзору na ně (culpa in inspiciendo vel custodiendo); týž však rozhodně de lege ferenda se zasazuje o to, aby jednak ručení principálovo za pomocníky bylo pravidlem bezvýmínečné a aby bylo ručení to stejným způsobem upraveno i pro poměry smluvní i pro mimo smluvní. Výjimku činí případ, kde principál byl oprávněn sobě zástupce voliti — tu má ručiti jen za vinu při volbě téhož.

Jako důvod pro náhled svůj uvádí *Unger* jednak (po příkladu *Labanda* civ. Arch. 73, str. 187) změněné poměry doby nové, hlavně že se živnostník dnešního dne neobejde bez pomocníků a že strany s tím též. až na řídké výjimky, jsou srozuměny — jakož i že principál, zvoliv sobě pomocníka k práci, učinil tak ve svém zájmu, a tedy i na své riziko, na své nebezpečí (*Handeln auf eigene Gefahr*, str. 58—61).⁷⁴⁾

Obzvláště pak v příčině deliktů záleží dle *Ungra* důvod pro bezvýmínečné ručení ve veřejném zájmu (»propter utili-

⁷²⁾ *Strohal* (*Dobrozdání* str. 154 a pozn. 1) vyslovuje náhled, že v příčině deliktů dle čl. 1315 nutno jest vědomé zřízení neschopné nebo nebezpečné osoby, tedy prý vlastně jednání dolosní — v případech však obligatorních že postačí již jednání kulposní. Proti tomu *Krainz Pfaff* II., § 406 a *Randa* str. 46.

⁷³⁾ K tomu podotýká *Unger* I., str. 54 a násl. a 56 pozn. 9. »že právě jinde v protokollech redakčních čteme (*Ofner* I., 440) že »nikoliv principál, nýbrž zřízený jest vlastně původcem škody«. Z toho zajisté lze seznati, jak nesnadno jest z protokollů těch určitého a rozhodujícího poučení čerpati.

⁷⁴⁾ *Mataja* uvádí důvody pro bezvýmínečné ručení ze života sociálního.

tatem publicam*) a jest to prý tedy dle povahy své závazek »ex lege« (srovn. str. 65 a též 147).

Že podle změněných poměrů nové doby jest nutno, aby ručení principalovo za škody pomocníkem neb zástupcem způsobené i v příčině poměrů smluvních i mimosmluvních bylo zostřeno, jest obecně uznáno. Srovn. ještě *Randa* l. c., k tomu též *Mataja* l. c. str. 77, *Laband* v Arch. f. civ. Pr. LXXIII., str. 187 a j. v.

Obmezení na ručení za vinu při volbě u výběru pomocníka (*culpa in eligendo*) nehodí se naprosto pro život moderní; v dnešním boji životním a zejména při rozsáhlosti podniků a živností neobejde se principal bez pomocníků, avšak proto též jest nebezpečí pro obecnost zvýšeno a vyžaduje tedy, aby principal ručil pravidlem bezvýminečně za škodu pomocníky způsobenou, nechť se jedná o škodu z deliktů neb z poměrů obligačních.

Snadno odůvodniti lze bezvýminečné ručení principalovo dle zásady škody způsobené⁷⁵⁾ (Veranlassungsprinzip). Dle obhájců zásady té jednání principalovo je totožné s jednáním pomocníka, zástupce; pomocník jest jen prý vlastně nástrojem principalovým a pod. (Srovn. svrchu *Schreiber* l. c., *Steinbach* l. c.) Že však se zásadou o způsobené škodě nelze souhlasiti, byť i se rozšíření a zostření ručení za škody vůbec a zejména ručení principalova za škody pomocníky způsobené za žádoucí uznávalo, svrchu jsme dokázali. Srovn. proti tomu hl. *Dernburg* l. c., *Randa* l. c.

Dle zásady »o ručení za vnitřní náhody« (srovn. svrchu *Cosack* na j. m. [§§ 72 str. 256 a násl. —]) ručí ten, kdož práv jest z vnitřní náhody, i za veškeré škody, zástupci neb pomocníky jeho způsobené, bezvýminečně; týž ručí za veškeré vady nástrojů a zařízení provozovacího. Kdo ručí za vnitřní náhodu ručí za »náhodu až do vyšší moci« — kteráž jest prý totožná s náhodami zevnějšími.

Jak již svrchu uvedeno, nekryje se pojem zevní náhody s pojmem vyšší moci⁷⁶⁾. Srovn. *Dernburg* II 1. str. 149, *Randa*, *Závazky* str. 59 oba proti *Exnerovi* a j. v. K tomu dlužno uvážiti, že, neuznávali-li zásadu škody způsobené, jsou ve-

⁷⁵⁾ Jestli *Dernburg* II., § 72, str. 147), též *Ungera* pokládá za obhajce nauky o zásadě škody způsobené (Veranlassungsprinzip), není náhled ten správný, jak jasně vychází z četných míst ve spise »Handeln auf eigene Gefahr« — hlavně pak na str. 131—133 a j. v.

⁷⁶⁾ Podobně určuje totiž pojem vyšší moci hlavně *Exner* (1883) srovn. svrchu, dle *Dernburga* a *Randy* jest však vyšší moc náhoda krom-obyčejná, t. j. událost, které se ani nejpečlivější opatrností, jež v tom kterém případě rozumně žádána býti může, uvarovati možná nebylo — avšak nikoliv že by se jednalo »o události zvenčí přicházející«. Srovn. *Dernburg* II. 1. str. 148, 149, kde též příklady. —

škeré případy, kde ručí kdo za škody bez vlastní viny způsobené (tedy nahodilé neb jinými způsobené) pouze výjimky od pravidla »zásady zavinění«, a zajisté nelze výjimky ty zakládati na nějaké jednotné zásadě. A tak i de lege lata dle něm. obč. zák., jakož jsme seznali. Jsou to výjimky tyto odůvodněny pouze a jedině z měněných poměrů doby novější — hlavně velikolepostí, výnosností podniků, rozšířením prostředků komunikačních a zvýšeným tím nebezpečím pro život, zdraví i majetek, což vyžaduje přísnějšího dozoru principála, a zejména zvláštní opatrnosti při výběru pomocníků a pod. Ovšem jest též slušno a spravedливо, aby ten, kdož z věci neb osoby prospěch má, nese též nebezpečí z používání té věci neb osob těch jako pomocníků vyplývající. (Srovn. svrchu k tomu *Laband* l. c., *Mataja* l. c. str. 77. násl., *Unger* l. c., *Randa* l. c. a j. v. —) Tomuto požadavku doby moderní hledí též novější zákonodárství četnými výjimkami od zásady škody zaviněné učiniti zadost.

Ze starších zákonů obč. již francouzský zákon (Code civil) v čl. 1384 rozšířil ručení za škody osobami třetími způsobené a ustanovuje, že ručí 1. rodiče t. j. otec a po jeho smrti matka za škody, kterou způsobily dítky nezletilé, u nich bydlící, 2. jakož i majitelé domů a komittenti (principálové) za škodu, kterou čeledě neb zástupcové jejich v jednáních, jim svěřených způsobili. 3. tak i učitelé a řemeslníci za škodu, kterou chovanci a učedníci v době kdy v jejich opatrování byli, způsobili, a to rodiče, učitelé a řemeslníci tehdy, nedokázali-li, že jim nebylo lze dotčené jednání odvrátiti, kdežto majitelé domů a principálové ručí bezvýminečně. Tak i dle čl. 1797 C. civ. ručí podnikatel bezvýminečně za své pomocníky neb zástupce.

Avšak i tu jest (jak *Zachariae* l. c. str. 707 uvádí) míti na zřeteli, že se tu jedná o výjimky, které tedy na jiné případy rozšiřovati nelze.⁷⁷⁾

Doslovně tak i italský zák. Codice civile v č. 1153. —

Z novějších zákonů nařizuje švýc. obč. z. v čl. 61, »že ručí ten, komu dle práva přísluší domácí péči o jinou osobu míti, za škodu osobou tou způsobenou, nedokáže-li, že skutečně obvyklou a dle okolností nutnou péčí osobě té věnoval,« zejména pak dle č. 62 ručí principal za škodu, kterou jeho zřízenci a pomocníci v záležitostech jim svěřených způsobili, nedokáže-li, že vřechnu možnou péčí vynaložil, aby škodu tu zabránil. Tentýž závazek ukládá zák. švýc. v čl. 62 odst. 2. — osobám právníckým.

⁷⁷⁾ Srovn. *Zachariae Puchelt* II, sv. §§ 447 str. 704 a násl. hl. str. 707 — jakož i *Thiebaut* — (Lehrbuch des franz. Civilrechtes §§ 63 str. 82, 83), který sobě stěžuje, že »C. civil přijal nauku o odškodnění dle *Pothiera* (Traité des obl. I. 106—120 —), že však stanoví novotu velice přísnou v čl. 1184«. —

Tak v příčině deliktů. V příčině pak poměrů obligačních nařizuje čl. 115., »že dlužník práv jest ze škody, kterou zavinili členové rodiny mu podřízení, jakož i pomocníci a dělníci.« Ručí tedy principál dle tohoto ustanovení švýc. z. bezvýminečně. (Srovn. souhlasná téměř s čl. 61, 62, 115 švýc. z. ustanovení v čl. 278 a 831, 832 zák. něm. dále.) Stejně, jako osoba jednotlivá ručí dle čl. 115 švýc. z. též osoba právnická, která živnost provozuje, za zavinění zástupců neb zřízcenců v příčině výkonů jim svěřených.

Dle čl. 116 může se tato zodpovědnost dlužníka za zavinění zástupců a pomocníků předchozí úmluvou obmeziti neb zrušiti — je-li však zástupce k principálovi v poměru služebném aneb jedná-li se o koncessovanou živnost, jest zrušení zodpovědnosti toliko v případech lehkého nedopatření přípustno.

Dle ruské osnovy čl. 1074 ručí principál za škodu, kterou jeho zástupcové, (správcové, komptoiristé, technikové) zřízcenci, dělníci neb čeledí při vykonávání povinností, jim uložených způsobili, nedokáže-li, že patřičnou péči věnoval jim a to nejen při jejich ustanovení (in eligendo) nýbrž i v příčině dozoru. (c. in inspiciendo et custodiendo). Tentýž závazek platí též pro osoby právnické (též i stát) jestli se stala škoda při podnicích od nich provozovaných. —

Zejména ručí stát za majetek, který osoby soukromé proti vůli své nuceny byly dáti k uschování a pod., úředním osobám buď dle zákona neb na základě zvláštního nařízení vládního.

Nový obč. zákon pro něm. říši (čl. 278, 831, 832) upravil ručení dlužníka za škodu zástupcem neb pomocníkem způsobenou tedy v poměrech obligačních a principála za škodu zástupci a zřízcenci způsobenou, tedy v příčině deliktů dle vzoru zákona švýc. čl. 61, 62, 115.⁷⁸⁾ Obč. zákon něm. činí rozdíl, (jako švýc. zákon) jedná-li se o nárok za náhradu škody v poměrech obligačních neb z poměrů mimosmluvních (aus unerlaubten Handlungen t. j. z deliktu neb ze zákona, sr. též již svrchu a hlavně *Cosack* § 166 str. 618), v prvním ohledu jest dle § 278 dlužník práv ze škody, kterou zavinil zákonný jeho zástupce neb ten, na kterého splnění byl přenesl, stejnou měrou, jako ze škody vlastní vinou způsobené. Předpokládá se ovšem, že se zastoupení zákonného zástupce, nevztahuje-li se na celé jmění zastoupeného, též týká majetku, k němuž se dotčený závazek zastoupeného táhne. Zástupci zákonnými jsou pak rodiče (§ 1626 a násl.), poručníci (§§ 1793, 1896) neb opatrov-

⁷⁸⁾ Srov. hlavně *Planck* na j. m. str. 50 a násl., 623 a násl. *Dernburg* §§ 66, 68 str. 143 a násl. II. 2, § 387 str. 623 a násl. *Cosack* — § 71 str. 255 a násl. a j. *Achilles* str. 114, 290, 232 a j. v.

níci (§ 1909) a jedná-li se o právnickou osobu, představenstvo (§ 26 něm. obč. z.). — Zastoupení zakládající se na jednání právním nespadá pod zákonné, nýbrž jest zástupce ten jen pomocníkem ve smyslu dalšího znění čl. 278 — činí však zákon opět rozdíl, zda-li byl dlužník oprávněn, splniti závazek též zástupcem, čili nic.

V případě poslednějším poruší dlužník povinnost svou již tím, že jinému splnění uloží, musí tudíž ze škody z toho vyplývající svým zástupcem způsobené býti bezvýminečně práv, zejména tedy i, stalo-li se splnění nemožným, musí dlužník ze škody i tehdy práv býti, když se nemožnost zakládá na náhodě, jest-li by náhoda ta se nebyla stala, kdyby byl práci pomocníku neb zástupci neodevzdal.

Bylo-li však dlužníku dovoleno, aby sobě zástupce ustanovil, jest týž práv jen ze škody, která nedopatřením při volbě zástupce se stala (culpa in eligendo). Avšak za zavinění pomocníků jiných, ručí týž bezvýminečně dle čl. 278, k tomu čl. 664 a *Planck* k § 278, str. 50—52.⁷⁹⁾

Jedná-li se však o škodu z poměrů mimosmluvních (»z nedovolených jednání« dle 25 tit. svrchu) tu ustanovuje čl. 831, »že ten, kdo jiného k výkonu nějakému ustanoví, jest práv ze škody, kterou tento v provádění výkonu tohoto osobě třetí bezprávě byl způsobil.« (1 odst.)

Avšak »závazek tento nenastane, jest-li principál při volbě pomocníka neb jedná-li se o to, aby opatřil náradí potřebné, neb dohlížel na provedení, jest-li opatření tomu neb dohledu tomu péči povinnou byl věnoval, aneb jestli by se škoda byla stala též, byť i péči tu byl vynaložil.« (2 odst.)

Tentýž závazek vzniká pro toho, kdo za principála obstarání těchto jednání smlouvou byl převzal. (3 odst.)

Zřejmo především, že něm. obč. zák. zaujal opětně stanovisko zásady zavinění.

Principál není práv bezvýminečně ze škody z bezprávěného jednání pomocníků povstalé, nýbrž jest jen práv, jestli jemu samému viny přičísti lze. (*Planck* 624.)

To vysvítá z II. odst. čl. 831, ač se zdá odst. 1 tomu odporovati. Avšak právě odst. II. čl. 831 vlastně obsahuje pravidlo ručení v této příčině. Odst. 2 čl. 831 nemíní naprosto ustanoviti, že výjimečně jen pomine závazek principála, jestli dokáže, že jemu zavinění přičítati nelze, nýbrž vyslovuje právě princip, »že vůbec nenastane závazek k náhradě škody pro principála, není-li lze vinu mu přičítati.«

⁷⁹⁾ »Der Schuldner hat ein Verschulden seines gesetzlichen Vertreters u. der Personen, deren er sich zur Erfüllung seiner Verbindlichkeit bedient, in gleichem Umfange zu vertreten, wie eigenes Verschulden.« (§ 278).

Odst. čl. I. jen stanoví praesumpci pro zavinění principálovo, který pak tedy svou bezvinu dokázati povinen jest.⁸⁰⁾

Že tomu tak, vysvítá též z vysvětlení, které *Planck* (k § 831) podává.

Nelze tedy tvrditi, že by byl něm. obč. z. ustanoveními těmito potřebám života moderního vyhověl v té míře, jakož se obecně dnešního dne vyžaduje.

Obč. zákon něm. zaujal (srovn. svrchu a hl. *Dernburg* II. čl. c.) stanovisko zásady zavinění (*Verschuldungsprincip*). Dle této musil by pak ovšem žalobce dokázati zavinění žalovaného (zde principála). Důkaz ten jest však pravidlem velmi nesnadný a bylo by tedy prý ve velice četných případech pro poškozeného kruto ano nespravedливо, kdyby mu zákon důkaz ten ukládal. Proto zákon uložil žalovanému, aby týž svou bezvinu dokázal. Avšak zřejmě, že se nesnadný důkaz ten žalovanému v nejčetnějších případech nezdaří, takže pravidlem žalovaný proto práv bude ze škody nezaviněné *Dernburg* II., I loco cit.)

Takto tedy vlastně obč. zák. něm. stanoví závazek k náhradě škody nezaviněné v případech těch, kde uvaluje břímě důkazu na žalovaného. Bylo by tedy zajisté konsekventnější a spravedlivější, kdyby byl obč. z. něm. zřejmě ustanovil, že v případech těchto zákon vyjímecně (z důvodů již vícekrát přivedených) připouští závazek k náhradě škody nezaviněné.

Co se týká osob právnických, tu opět činí něm. z. obč. rozdíl, jedná-li se o zástupce stanovami povolané neb jiné zástupce, neb pomocníky; v prvním ohledu ručí právnická osoba dle ustanovení čl. 31 obč. z., v případě pak druhém, je-li zástupce ustanoven k splnění obligace dle § 278, jinak dle čl. 831 obč. z. Je-li tu více zavázaných (dle čl. 831 odst. 1 a 2, nebo dle čl. 832, srovn. svrchu odst. II.) jsou právi k ruce nerozdílné, mezi sebou pak dle poměru právního mezi nimi stávajícího, § 840 něm. obč. z.

Dle našeho náhledu měl by závazek za škody zástupci neb pomocníky způsobené podle nutných potřeb moderního života a vedle panujících náhledů, jež jsme seznali, býti upraven asi takto:

I. V poměrech obligačních jest dlužník práv ze škody, která byla způsobena zaviněním zástupce neb pomocníka, na kterého splnění závazku byl přenesl, podobně jako ze škody, vlastní vinou způsobené. (Srovn. pozn. 17.) Pouze tehdy, když byl dlužník oprávněn

⁸⁰⁾ Proti tomuto přesunutí břemena důkazu srovn. již též svrchu a hlavně *Unger* I str. 69 a pozn., jakož i *Randa* (Závazky 46, 47). Srovn. k tomu též náš obč. zák. §§ 1296 a 1298, k tomu *Pfaff-Gutachten* hl. str. 120 a násl. a *Randa* závazky str. 33 a 34.

něn⁸¹⁾ sobě zástupce k splnění závazku svého zříditi, jest dlužník práv jen z nedopatření, kterého se při volbě neb zřízení zástupce dopustil (*culpa in eligendo*).

Věřitel jest oprávněn žádati, aby dlužník závazek řádně splnil (§§ 1412, 1413 o. z. obč.), učiní-li tak pomocí jiné osoby (zástupce, pomocníka), musí se míti vůči věřiteli za to, jakoby sám osobně byl splnil a musí tedy ze zavinění osob těch práv býti a to tím spíše, poněvadž není v největší části obligačních poměrů věřiteli též lhostejno, zda-li dlužník osobně smlouvu splní neb pomocí osoby jiné, tak že již tu vlastně mu vinu přičítati lze. (Srovn. §§ 1010, 1161, 965.)

Byl-li však dlužník oprávněn substituta si zvoliti, tu učinil již své povinnosti zadost, když povinnou péči volbě substituta věnoval. Srv. též *Unger* str. 61.)

II. Jedná-li se o poměr mimo smluvní, jest principál práv bezvýmínečně ze škody, kterou jeho zástupce neb pomocník při výkonu mu svěřeném bezprávným jednáním jinému byl svou vinou způsobil.⁸²⁾

Ovšem musí se bezprávné jednání týkati záležitosti zástupci neb pomocníku svěřené.⁸³⁾

⁸¹⁾ Byl-li tedy k tomu výslovně od mandanta zmocněn aneb okázala-li se toho dle poměrů nevyhnutelná potřeba. Dle *Dernburga* (II. 2 str. 369 a násl.) jest mandatar k substituci oprávněn, byl-li výslovně neb dle okolností mlčky k tomu pověřen, neb když jest to obvyklé neb nutné. Srovn. § 664 obč. z. něm., který toliko stručně nařizuje »je-li substituce dovolena« atd. Byl-li substitut oprávněným způsobem zřízen, což se stane pravidlem se svolením a na základě zmocnění mandanta, jest substitut vůči tomuto pravidlem též přímo zavázán i oprávněn. Nebyl-li mandatář k tomu oprávněn, nastává jen mezi ním a substitutem právní poměr. Avšak i v případě tom jest substitut vůči mandantu oprávněn i zavázán podobně jako jednatel bezzmocnění. Srovn. *Dernburg* str. 370. Podobně dle obč. zák. rak. Právě tak může se mandant hojiti jen na mandatáři, leda by byl výslovně k substituci svolil aneb substituta uznal. Srovn. *Zeiller* III. 1, k § 1010; *Stubenrauch* II. str. 232.

⁸²⁾ Tedy ze škody zaviněním pomocníka (zřízence a pod.) způsobené, které musí žalobce dokázati (§ 1296 obč. z., *Randa* Záv. 33, 34, *Pfaff* str. 120. Srovn. pozn. 17.). Přísluší tedy zajisté principálovi odvod, že škoda stala se způsobem jiným, že nebyla způsobena zaviněním pomocníkovým (náhodou, vinou poškozeného, srovn. *Randa*, Závazky § 1 str. 20 a násl. hl. ad III. a IV. str. 25 a násl. str. 33, 34). Podstatně rozdílné stanovisko zaujímá něm. obč. z. v čl. 831 (a podobně švýc. z. čl. 62) jakož jsme právě seznali; tu ručí principál toliko vyjímecně, nedokáže-li totiž, že věnoval ustanovení pomocníka, opatření nástrojů a výkonu dotčenému povinnou pozornost aneb že by se i vzdor péči té byla škoda stala. Srovn. svrchu a *Planck* str. 620 a násl.

⁸³⁾ Zaviněním pomocníka musí souviseti s výkonem mu svěřeným, delikt musí se státi tedy při výkonu záležitosti mu svěřené. *Randa*, Dobrozdání str. 130 a j. v. Pro zostření závazku zástupců a pomocníků, jakož i pro jednotné rozřešení otázky té i pro poměry smluvní i mimo smluvní jest, jak jsme seznali svrchu též: *Randa* (Závazky str. 47 a 49 in

Též osoby právnické jsou právy za jednání zástupců a pomocníků stejným způsobem, jako jednotlivců.⁸⁴⁾

Srovn. též svrchu k čl. 278 něm. obč. z.

Taktéž stát jako osoba právnická ručí za zástupce neb pomocníky, kterých používá při svých soukromoprávních podnicích (ku př. továrnách a pod.). Srovn. též pozn. 84.

fine, (též *Gutachten* l. c.) *Unger* I. l. c. VII. a VIII. str. 53—69; *Steinbach* l. c. *Mataja* (hl. str. 79—83). *Pfaff* (*Gutachten* 67 a násl.) *Schreiber* na j. m. *Schuster-Bonnot* na j. m. *Menzel* na j. m. *Strohal* (*Gutachten* str. 153 a násl.) a j. v. Soudové v nejnovější době též přilnuli k náhledu, že dlužno závazek principálů za škody pomocníky a zástupci způsobené přiostriti. Z tohoto stanoviska vychází též rozh. nejv. soudu ze dne 30./9. 1903 č. 10694 (G.-Halle z 25./10. 1903 č. 4 a *Österr. Ger.-Z.* č. 43 z r. 1903.) V případě tom c. k. nejvyšší soud uznal, že nejednalo se tu o ustanovení substituta, k čemuž byl ovšem advokát k náhradě škody odsouzený oprávněn a že za zavinění kanceláře (sollicitátora) ručí advokát bezvýhradně, byť i byl dokázal, že pomocník ten byl již po dráhná leta vzorně u něho zaměstnan a jako spolehlivý obecně uznán. Avšak dle § 175 řádu exek. má soudce povinnost nejen se přesvědčiti zejména o správnosti doručení, nýbrž i získati sobě jistoty, byla-li nařízení zákona v příčině prohlášení a doručení dražebního ediktu splněna. Kdyby byli tedy i advokát (dle své povinnosti ad inspiciendum et custodiendum) i soudce dle čl. 175 ř. exek. k tomu bedlivě přihlídlí, byli by zajisté seznali, že se doručení nestalo *Lammerovi* nýbrž *Lanerovi*. Proto se nám zdá, že by bylo po zákonu správně, přihlížeti též k ustanovení zák. ze dne 12. června 1872 č. 112 ř. z. a k čl. 1304 a 1357 obč. zák. (Srovn. též svrchu k zák. z 12./6. 1872.) K případu tomu srovn. též ještě *Randa* hl. Závazky 48, 49 a pozn. 40, *Unger* I., 54 a 60, též *Stubenrauch* str. 673 a str. 437 a j. více. Podobný případ srovn. č. 8666 u Gl.-U.-Walthera rozh. c. k. nejv. soudu z 23. září r. 1879 č. 10214.

⁸⁴⁾ O ručení právnických osob vůbec srovn. hlavně *Randa*, *Haftung der Eisenbahn-Untern.*, pak *Závazky* str. 34 a násl. 54, 55 též str. 97, *Pfaff* (*Gutachten*) str. 72, 73 a j. v. Uznáno obecně, že právnická osoba ručí za škodu, zástupcem v poměrech obligačních způsobenou, ovšem pokud zástupce jednal v mezích své kompetence. Srovn. §§ 21, 26, 27, 290, 867 obč. z. a j., též čl. 51, 55, ob. zř. pro Čechy z 16. dubna 1864. Podobně i v příčině případů *ex lege* (§ 859, srovn. svrchu) Ale tak i dlužno souditi v příčině škody zástupcem právnické osoby v poměrech mimosmluvních (deliktem) způsobené, ovšem pokud se jedná o záležitosti soukromoprávné, tedy zejména o provozování živnosti (průmyslových závodů a pod.) a to tedy i státem, zemí, okresem neb obcí. Zřejmě to z výslovného ustanovení v zákonech našich. Tak ze zák. železničních hl. ze zák. z 5. března 1869 č. 27 ř. z., zák. z 16. listopadu 1851 č. 1. ř. z. (z r. 1852) §§ 19 a 60; též ze zák. (o úrazovnách) z 28. prosince 1887 č. 1. ř. z. (ex 1888). §§ 45 a 46, pak z čl. 26 obč. z. (**im Verhältnisse gegen Andere gleiche Rechte mit den einzelnen Personen*», čl. 337 ob. z. (s nímž souhlasí a L.-R. I. 7, 26) K tomu srovn. též švýc. z čl. 62, ruská osnova čl. 1074 a výklady hlavně *Planckovy* str. 626 k čl. 831 něm. obč. z. (Srovn. svrchu zákony ty.) Srovn. hlavně *Randa* (*Haftung der Eisenbahn-Untern.* a *Závazky* str. 34 a násl., též 55, 56 a 90; též *Pfaff* (l. c. str. 72 a násl.), pak u obou citovaný spis *Löningův* »*Die Haftung des States aus rechtswidrigen Handlungen seiner Beamten*«. (1879) a j. v. Jde-li o ručení za úředníky v příčině veřejnoprávní funkce, tu ovšem řídit se jest zvláštními ustanoveními. Srovn. dále text.

Jinak ovšem nejedná-li se o záležitosti soukromoprávné (podniky průmyslové a pod.), pak spadá otázka nároku proti státu v obor veřejnoprávní. Tu nastává otázka, ručí-li stát za náhradu škody, kterou úředník porušením neb zanedbáním úřední své povinnosti straně byl způsobil?

V příčině soudních úředníků (neb zřízenců, též notáře co soudního komisaře, neb přibráného soudního znalce, berních úředníků a sluhů v příčině soudních deposit a sirotčích peněz, listovního) jest výslovně ustanovení podle zák. ze dne 21./12. 1867 č. 144 ř. z. a vedle zák. ze dne 12. července 1872 č. 112 ř. z.

Podle zákona tohoto ze dne 12. července 1872 č. 112 ř. z. ručí stát za škodu, která porušením neb zanedbáním úřední povinnosti (soudního úředníka atd., též listovního G.-Z. č. 97/878.) někomu vzešla, pokud škoda opravnými prostředky v soudním řádě vytčenými, odvrácena býti nemohla, jako plátce a rukojmě dle § 1357 obč. z., kdežto úředník jest hlavním dlužníkem. Rovněž ručí takto stát za škody způsobené na majetku, který soudům, soudním zřízencům neb berním úřadům co depositním úřadům k uschování byl zákonným způsobem odevzdán.

V příčině kompetence a řízení srovn. též mimo zákon z 12. června 1872 č. 112 ř. z., jur. normu a to uvoz. zák., čl. VI. ad 4 a § 80, pak §§ 600—602 řádu s. K tomu *Ott* I. str. 107 II. 2 § 121 str. 225 a násl. a *Neumann* str. 1054 až 1061 a j. Ohledně ostatních státních úředníků byl čl. 12. zákl. st. zák. z 21./12. 1867 č. 145 zvláštní o tom zákon slíben.⁸⁵⁾ Ovšem byla by i tu bezodkladná náprava žádoucí.

Dle švýc. zák. (§ 64 odst. 2.) platí ustanovení § 62 o ručení principálově za zřízence a dělníky též pro stát, jedná-li se o živnostenské podniky a nelze ustanovení ta zákony spolkovými neb kantonálními změnit. Dle 1. odst. § 64 však v příčině ručení za veřejné úředníky a zřízence ze škody, zaviněné úředním jich jednáním mohou zákony spolkové neb kantonální změny ustanoviti.

V ruském nástinu srov. svrchu § 1074. — Dle něm. obč. zák. § 839 ručí úředník, jenž dolosně neb kulposně porušil povinnost úřední vůči osobám třetím, za škodu osobám těm způsobenou. Stala-li se škoda pouze z kulposního porušení povinnosti, jest úředník práv jen tehdy z ní, nemůže-li poškozený jinakým způsobem náhrady dosíci. Porušil-li úředník v příčině rozsudku

⁸⁵⁾ Srovn. hlavně *Randa*, *Závazky* str. 54—55, 97. Za rozšíření ručení státu se přimlouvá hlavně *Pražák* (*Gutachten über die Reform des Administrations-Verfahrens* 1884 str. 72 a j.).

v právní věci svou povinnost, ručí jen tehdy za škodu tím způsobem, jestli porušení povinnosti podléhá trestnímu zákonu. Též odpadne nárok na náhradu škody, jestli poškozený dolosně neb kulposně opomenul, prostředky právními poškození odvrátiti.

Něm. obč. z. tedy vychází z toho stanoviska, že úředník, jenž vinou svou povinnost porušil, jest poškozenému ze škody té přímo práv. Jestli to konsekvence ustanovení v čl. 823 z. obč. Přísné toto ustanovení zákona však zmírněno, stalo-li se porušení povinnosti jen způsobem kulposním, na případy, kde poškozený nemůže způsobem jinakým dosáti náhrady. Odstavec 2. čl. 839 v příčině škody při rozsuzování právní věci týká se ovšem především soudců, úředníků soudních v užším smyslu slova — avšak rovněž platí ustanovení to i pro jiné úředníky, jestli při rozsuzování právní věci byli činnými. A rovněž lhotejno jest, jedná-li se o rozsudek ve věci soukromoprávní neb veřejnoprávní (Planck str. 637—640).

Dle čl. 77 uvoz. zák. k obč. z. něm řídí se pak ručení státu, obcí a jiných korporací komunálních za škody, úředníky u vykonávání jim svěřených veřejných záležitostí způsobené dle zákonů zemských — a podobně i v příčině otázky, pokud poškozený má právo žádati dle čl. 839 náhradu škody na úředníku samém v případech, kde stát (neb obec a pod.) za škodu tu sám ručí.⁸⁶⁾

Jest ovšem i mimo otázku nám předloženou o právu na odškodnění, ještě celá řada jiných důležitých bodů, jež »de lege ferenda« vyžadují opravy, což též obecně uznáno a důkladnými spisy hl. *Randy* (Gutachten str. 128—138, Závazky §§ 4, 5), *Pfaffa* (Gutachten hl. str. 30 a násl., str. 89 a násl.), *Strohala* (tamtéž str. 139 násl.) *Ungera* (hlav. Handeln auf eigene Gefahr, též Handeln auf fremde Gefahr), *Steinbacha* (na j. m.), *Mataja* (na j. m.) *Mensla* (Arbeitsversicherung nach österr. Recht), *Schreibera* (Arbeitsvertrag), *Lukáše* (Právník z roku 1895 str. 689 a násl.) a jiných více nade všechnu pochybnost postaveno.

Dovolujeme si tu jen učiniti zmínku o návrzích pro moderní život sociální velevýznamných zejména v příčině repartice škody na kruhy nejširší, hlavně při úrazech ve velkých podnicích vůbec a v závodech průmyslových zvláště, tedy nejen uvalením povinnosti odškodňovací na osoby, lež dle spravedlnosti a národohospodářských zájmů jsou k tomu nejzpůsobilejší (*Mataja*), nýbrž i způsobem pojišťování, tedy částečným přesunutím břemena pojišťovacího z podnikatele i na pomocníky a na konsumenty a pod. (Srovn. hlav. *Mataja* na j. m. VI. a VII. kap. str. 85—134 a násl., *Randa*, Záv. str. 12, *Lukáš* na místě cit. a j. v.)

⁸⁶⁾ Srovn. *Planck* l. c. str. 637—640, *Achilles* str. 868, 869 a j. v.

Konečně ještě poukazujeme na velice praktickou otázku promlčení nároku na odškodnění. Dle čl. 1489 obč. z. pomíjí promlčením »každá žaloba na odškodnění po 3 letech od té chvíle, kdy poškozený o škodě vědomosti nabyl a do 30 let, nenabyli-li vůbec vědomosti té, aneb vzešla-li škoda ze zločinu.«

Promlčují se tedy dle tohoto ustanovení v čl. 1489 obč. z. žaloby na odškodnění jak z deliktů tak i z obligačních poměrů stejnou měrou v době 3 roků (*Zeiller* IV. st. 249) (»der Allgem. Ausdruck: Jede Entschädigungs-Klage begreift jeden Schaden in sich, er mag ausser oder in Vertragsverhältnissen entstanden sein«). Kdežto tedy nárok ze smlouvy (na splnění a zároveň odškodnění § 919 obč. z.) zanikne promlčením pravidlem teprve v 30 letech, zaniká nárok z téže smlouvy na odškodnění již ve 3 letech.

Jest tedy de lege ferenda náprava i tu žádoucí, tak aby promlčení nároku na odškodnění z poměrů obligačních upraveno bylo souměrně s promlčením závazku z obligace vůbec, a 3letá lhůta obmezena byla na nároky na náhradu škody z deliktů a event. na případy odškodnění z jiných poměrů (§ 859) čili »ex lege« (srovn. svrchu).

Podobně i něm. obč. zák., který v čl. 852 ustanovuje, že se promlčují nároky na odškodnění z poměrů mimo smluvních (»25. titulu«) do 3 roků od doby, kdy nabyl poškozený o škodě vědomosti a bez ohledu na to do 30 let. V 25. titulu pak (čl. 823 až 853) jednáno ovšem, jakož sme již svrchu seznali, pod záhlavím »nedovolená jednání« o škodě i z deliktů i ex lege (jak k tomu správně poukazuje zejména *Cosack* v záhlaví § 166, srov. svrchu).

Dle švýc. zák. §. 69 promlčují se nároky na odškodnění z nedovolených jednání (též incl. případů ex lege) uplynutím 1 roku ode dne, kdy poškozený nabyl vědomostí o škodě a osobě škůdce — vůbec však uplynutím 10 let, vznikla-li škoda z činu trestního a ustanovuje-li trestní zákon delší lhůtu promlčecí, platí tato i pro nárok na odškodnění.

V ruské osnově (II. kap. »Škoda z činů nedovolených«, kdež ovšem též jednáno o případech ex lege) jsou lhůty promlčecí různé.

Pravidlem platí dle § 1080 lhůta 3letá (dle vzoru švýc. z. čl. 69) ode dne, kdy poškozený nabyl vědomosti o škodě a osobě škůdce; jedná-li se o vrácení vlastnictví, 10 let. Dle čl. 1089 v příčině poškození na těle drahou 1 rok, parníkem 2leta, dle čl. 1097, 8 v příčině žaloby de effusis et dejectis 3 měsíce, a dle § 1100 v příčině škody zvířetem způsobené též 3 měsíce.

Že však ustanovení čl. 1489 rak. obč. z. srovnávalo se skutečně s úmyslem zákonodárce,⁸⁷⁾ zřejmo z výkladu *Zeillerova* IV. str. 259, který výslovně upozorňuje, »že tedy ten, kdo zamýšlí v poměru obligačním nastupovati (toliko) na odškodnění, musí sobě pospíšiti, anáž žaloba již do 3 roků promlčením pomine.« Proto nemůžeme souhlasiti s výtkou, že by praxis, která se řídí přesně ustanovením čl. 1489 de lege lata, byla nesprávnou.⁸⁸⁾

⁸⁷⁾ Vždyť jest též promlčení »ústav práva pozitivního«, zavedený proti zásadám práva přirozeného hlavně »v zájmu jistoty právní.« Srov. též *Krainz-Pfaff* § 338 a *Zeiller* IV. str. 193 a j. v.

⁸⁸⁾ Srovn. též *Zeiller* IV. str. 249 a tak i téměř všichni starší komentáři obč. zák. (*Ellinger*, *Winiwarter*, *Nippel* k § 1489); tak i *Krainz-Pfaff* § 338, § 326; *Pfaff-Gutahten* str. 29, a pozn. 59; *Schuster-Bonnot* (*Grundriss des Oblig.-R.*) str. 36 a j. v. ale též *Randa*, *Haftung der Eisenbahn*. str. 26 *Závazky* str. 102, 103; *Unger* I. pozn. 31, *Kischstetter* str. 698, *Hasenöhr* II. 647 a j. v. Dle návrhu *Martinika* (u *Harasovského Codex Ther. V.*) III. díl 18 kap. jest ustanovení § 40 podstatně souhlasné s čl. 1489 obč. z., tak i dle *Ofnera* I. (*Urentwurf*) III. § 626, a II. (*Rev. Entw.* § 1465.) Dle protokolů (tamtéž II. str. 279) bylo k § 626 (= 1465, 1489) pouze podotknuto, »že nutno, aby doba promlčecí byla co možná nejvíc stejnoměrně vyměřena.«

REV15

ÚK PrF MU Brno

3129S33131